

4 ŽÁNRE DETSKEJ LITERATÚRY V ČÍTANÍ S POROZUMENÍM

4. 1 DIDAKTICKÁ KOMUNIKÁCIA PRACOVNÝ LIST č. 1

DOLU PRI DUNAJI

*Dolu pri Dunaji
chodili šuhaji,
jeden z nich, najkrajší,
utonul v Dunaji.*

*A to bol môj braček,
ja som sestra jeho,
mala som troch bratov,
jeho najmilšieho.*

*Išla by ho hľadať
dolu tým Dunajom,
keby som vedela,
ktorým letel krajom.*

*Dunaj je hlboký,
naširoko beží,
ktovie, v ktorom plese
môj dobrý brat leží.*

*Dunaju, Dunaju,
ty rieka hltavá,
koľko si už ľudí
v sebe pochovala?*

Literárny text: *Dolu pri Dunaji* (ľudová balada)

Cieľ (informatívny): rozvíjať jazykové a literárne vzdelanie

Komunikačná zručnosť: čítanie, počúvanie, rozhovor, písanie, predvádzanie (recitácia)

Proces čítania s porozumením (prezentácia – precvičovanie – transfer):

1. živá hlasová interpretácia textu učiteľom alebo zo zvukového záznamu,
2. zistenie porozumenia textu a dojmu z prečítaného,

3. literárnoteoretické poučenie o básnickom jazyku, ľudovej slovesnosti a žánri ľudová balada,
4. zdokonaľovanie techniky čítania básne: akcentovanie slov, modulácia a sila hlasu, intonácia a tempo reči vo verši a slohe,
5. nácvik výrazného (estetického) čítania.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Čo označuje pojem **Ľ u d o v á s l o v e s n o s ť**?
.....
.....
2. Do akého literárneho druhu ľudovej slovesnosti patrí **Ľ u d o v á b a l a d a**?
.....
3. Ktoré znaky charakterizujú tento ľudový žáner?
.....
.....
4. Aký fantastický motív je zobrazený v tejto ľudovej balade?
.....
5. Pokúste sa napísať, čo znamenajú tieto básnické slovné spojenia:
utonul v Dunaji .....
letel krajom .....
Dunaj – naširoko beží .....
rieka hltavá .....
6. Zakrúžkujte jednu z možností, ktorá najlepšie vysvetľuje myšlienku:
V Ľudových baladách je ukryté srdce slovenského národa.

A. V myšlienkach a citoch sú ukryté balady slovenského národa.
B. Ľudové balady vyjadrujú myšlienky, city, nálady a túžby slovenského národa.
C. V srdci slovenského národa sú myšlienky, city, nálady a túžby.
7. Vyhľadajte v ľudovej balade **zdrobneniny** a **metafory** a vypíšte ich.
zdrobneniny .....
metafory .....
8. Vyhľadajte v ľudovej balade slabiky, ktoré sa rýmujú, a podčiarknite ich.
9. Ktoré slová by ste pri recitácii básne zvukovo zvýraznili a prečo?
1. sloha: .....
2. sloha: .....
3. sloha: .....
4. sloha: .....
5. sloha: .....
10. Ako pracujeme s hlasom pri čítaní interpunkčných znamienok na konci veršov?
.....
11. Čo je verš?
.....
12. Čo je sloha básne a čo vyjadruje?
.....

13. Z koľkých slôh a veršov sa skladá ľudová balada Dolu pri Dunaji?

počet slôh ..... *počet veršov* .....

14. Ako by ste výstižne zmenili názov tejto ľudovej balady?

.....

15. Zarecitujte ľudovú baladu Dolu pri Dunaji.

16. Akými zvukmi by ste recitáciu balady chceli podfarbiť? Prečo?

.....
.....

17. Pokúsili by ste sa aj o hudobnú interpretáciu ľudovej balady Dolu pri Dunaji?

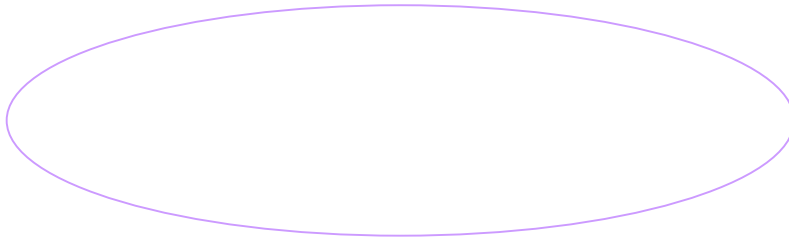
Akú?

.....

18. Akými farbami by ste zvýraznili svoju ilustráciu k tejto ľudovej balade? Prečo?

.....
.....

19. Vymyslíte vhodnú ilustráciu k ľudovej balade Dolu pri Dunaji. Opíšte ju.

.....
.....
.....
.....
.....

Cieľ (emotívny): prehĺbiť čitateľský zážitok

Komunikačná zručnosť: konkretizácia, prežívanie, objavovanie, hodnotenie

Proces čítania s porozumením (komunikácia – prezentácia – transfer – precvičovanie):

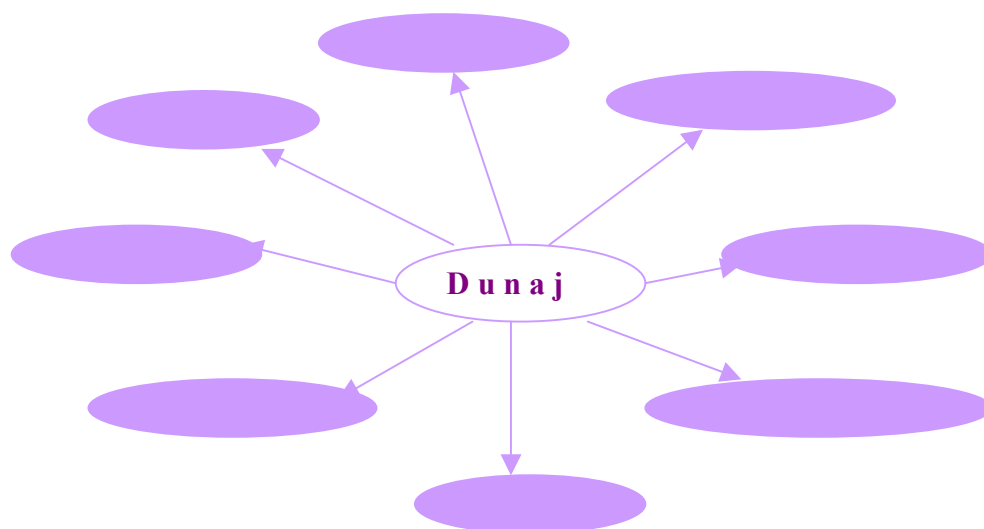
1. komunikačné formy práce s literárnym textom: orientácia v ľudovej slovesnosti,
2. komunikačné činnosti s literárnym textom: hlbšie prenikanie do významu textu, porovnanie zobrazeného so skutočnosťou,
3. prezentácia zážitku z prečítaného textu (gestami, mimikou, slovami, pohybom),
4. riešenie nastoleného problému objavovaním nových nápadov,
5. vyjadrenie kritického (hodnotiaceho) postoja poslucháčov na základe toho, do akej miery sa ich zobrazená téma bytostne dotýka.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Prečo v ľudovej balade Dolu pri Dunaji smútila sestra za svojim bračekom?

.....

2. Koľkých bratov ešte sestra mala? .....
3. Akými prívlastkami označuje v ľudovej balade sestra rieku Dunaj?
.....
4. Akými prívlastkami by ste rieku Dunaj doplnili vy? Využijeme metódu zhlukovania:

5. Akým mestom na Slovensku preteká rieka Dunaj? .....
6. Môže sa podobná situácia zobrazená v balade niekomu pripísať aj dnes? Kedy?
.....
.....
.....
7. Porozprávajte, ako môžeme predchádzať podobným tragickým udalostiam, ako je napríklad utopenie človeka.
8. Počuli ste o nejakej podobnej tragickej udalosti? Porozprávajte o nej.
9. Vyjadrite (gestom, mimikou, slovom, pohybom), aké pocity ste prežívali pri čítaní ľudovej balady a aké pri rozprávaní skutočných príhod zo života. Porovnajte ich a rozhodnite, či ide o rovnaké pocity.
10. Zahrajte sa na **komentátora spravodajstva** a vymyslite krátky slogan, ktorým by ste varovali ľudí pred nebezpečenstvom vodného živlu.

11. Navštívte predajňu kníhkupectva s hudobninami a zistite názvy kníh a hudobných nahrávok s ľudovou slovesnosťou.
12. Pokúste sa objasniť, prečo si ľudia v minulosti vymýšľali balady.

.....

.....

.....

.....

.....

4. 2 DIDAKTICKÁ KOMUNIKÁCIA PRACOVNÝ LIST č. 2

EUDOVÉ PRÍSLOVIA O PRÁCI

*Kto nikdy nezačne, nikdy nedokončí.
Čo máš urobiť dnes, neodkladaj na zajtra.
Práca má horký korenie, ale sladké ovocie.
Za rána za rosy najlepšie sa kosí.
Dobrá práca sa sama chváli.*

EUDOVÉ POREKADLÁ

*Koňa hľadal, na ňom sedel.
Má hluchú muchu v uchu.
Padol z koňa na somára.*

JESENNÉ PRANOSTIKY

*SEPTEMBER – z poľ'a ber!
Na Václava mráz nastáva.
Michal zimou kýchal.*

*Keď sa v OKTÓBRI blýska, zima je blízka.
Valentína – mnoho vínka.
Na svätého Lukáša – hojnosť chleba, koláča.*

*Hrmavica v NOVEMBRI znamená rok úrodný.
Keď na Katarínu hus stojí na ľade, na Vianoce bude stáť na blate.
Na Martina medveď líha.*

EUDOVÉ HÁDANKY

*Vlasy nemá, hrebeň nosí,
Ostrôžky má, chodí bosý.
Čo je to? (kohút)*

Ktorý vták ma na konci raka? (straka)

Ktorý kohútik nevie kikirikať? (vodovodný)

*Beží krajčír, nie je štíhly,
Na chrbáte nosí ihly.
Čo je to? (jež)*

Literárne texty: Príslovia, porekadlá, pranostiky, hádanky

Cieľ (informatívny): rozvíjať jazykové a literárne vzdelanie

Komunikačná zručnosť: čítanie, rozhovor, pozorovanie, konkretizácia

Proces čítania s porozumením (prezentácia – precvičovanie – transfer – komunikácia):

1. tiché čítanie s porozumením (príslovia, porekadlá, pranostiky, hádanky),
2. overiť porozumenie krátkych textov a dať priestor dojmom z prečítaného,
3. literárnoteoretické poučenie o krátkych výtvoroch z ľudovej prózy,
4. pozorovanie atribútov a vlastností predmetov, javov a vecí, ich vyjadrovanie pomocou slovných druhov,
5. komunikačné formy práce s krátkymi literárnymi textami so zameraním na orientáciu v pojmoch,
6. komunikačné činnosti s literárnym textom: hlbšie prenikanie do významov vybraných textov (príslovia, porekadlá, pranostiky, hádanky),
7. frazeologizmy v každodennom živote človeka.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením (práca vo dvojiciach):

1. Vpíšte do bubliny tri spoločné znaky krátkych žánrov ľudovej slovesnosti:

1. ....
2. ....
3. ....

pr í s l o v i a
p o r e k a d l á
p r a n o s t i k y
h á d a n k y

2. Uvedené výroky správne pomenujte ako žáner ľudovej slovesnosti:

V jednom domčeku býva nič a málo.

Nič vyšlo dverami, málo oblokom.

Čo zostalo v dome? .....

Kto nikdy nezačne, nikdy nedokončí. .....

Koňa hľadal, na ňom sedel. .....

Medardova kvapka štyridsať dní kvapká. .....

3. Zakrúžkujte, ktoré vysvetlenie pr í s l o v i a je správne:

Čo si kto navaril, nech si aj zje.

- A. Každý má znášať dôsledky svojich činov.
- B. Jedlo nech je iba ten, kto ho navaril.
- C. Nepatrí sa niekomu odjedať z jeho jedla.

4. Pokúste sa o výstižnú charakteristiku príslovia.

5. Označte, ktoré vysvetlenie p o r e k a d l a je správne:

<i>Vzal ho nakrátko.</i> <i>Stúpa si po jazyku.</i> <i>Zle mu kocka padla.</i> <i>Tečie mu mlieko po brade.</i> <i>Chrbtom sa mu obrátil.</i> <i>Život sa mu usmieva.</i>	Ušiel sa mu zlý osud. Začal ho prísne vychovávať. Má v živote šťastie. Zamotáva sa do lží. Je ešte príliš mladý. Robí sa, že ho už nepozná.

6. Pokúste sa o výstižnú charakteristiku p o r e k a d l a.

7. Označte nasledujúce výroky ako príslovia alebo porekadla.

<i>Je všetkými masťami mazaný.</i> <i>Čo na srdci, to na jazyku.</i> <i>Čo vysoko letí, nízko padá.</i> <i>Bez práce nie sú koláče.</i>	....

8. Opíšte, čím sa líši príslovia od porekadla.

- príslovia* .....
- porekadla* .....

9. Priblížte nejakú životnú situáciu, v ktorej sa používajú príslovia či porekadlá.

.....

.....

.....

.....

10. Viete, čo sú frazeologizmy?

.....

.....

.....

.....

11. Vysvetlite frazeologické výrazy a podčiarknite v nich slová opačného významu:

Kto vysoko lieta, nízko padá.

Spľubovať je ľahko, ale splniť ťažko.

Na múdreho mrkni a hlúpeho drgni.

12. Objasnite, čo sú p r a n o s t i k y.

13. Vedeli by ste označiť dátumy, na ktoré sa viažu uvedené p r a n o s t i k y ?

Matej Pady láme. Ak ich nenájde, tak ich narobí. .....

Na svätého Gregora idú Pady do mora. .....

Medardova kvapka štyridsať dní kvapká. .....

Svätý Martin chodí na bielom koni. .....

(8. jún, 24. február, 12. marec, 11. november)

14. Ako by ste dokončili nasledujúce p r a n o s t i k y:

Na Nový rok o slepačí krok, na .....

Keď lastovičky lietajú nízko nad zemou, bude .....

Studený máj, v stodole .....

15. Objasnite, aký význam majú pranostiky pre človeka v súčasnosti.

16. Čo sú h á d a n k y ?

17. Povedzte, aké h á d a n k y poznáte.

18. Objasnite, ako vznikali h á d a n k y.

Cieľ (emotívny): prehĺbiť čitateľský zážitok

Komunikačná zručnosť: pozorovanie, objavovanie, písanie, hodnotenie

Proces čítania s porozumením (komunikácia – prezentácia – transfer – precvičovanie):

1. pozorovanie príkladov z najbližšieho okolia na zvyky, obyčaje, rigiditu myslenia,
2. príklady na hľadanie, skúmanie, objavovanie,
3. úlohy na rozvíjanie tvorivého videnia (zospodu, z nadhľadu, zvnútra),
4. tvorivé písanie, prezentácia a hodnotenie zážitku z tvorivého písania.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením (práca v skupinách):

1. Pomenujte niektoré zvyky a obyčaje zo svojho najbližšieho okolia. Pokúste sa objasniť ich zmysel a význam pre človeka.
Napríklad, čo si myslíte o týchto výrokoch:
a) ***Keď nám prejde mačka cez cestu, budeme mať smolu.***
b) ***Keď stretneme kominára a chytíme sa za gombík, prinesie nám šťastie.***
2. Skúste nájsť v týchto výrokoch niečo pozitívne, ale aj negatívne (poukazuje na strnulosť – rigiditu v myslení dnešných ľudí).

pozitívne

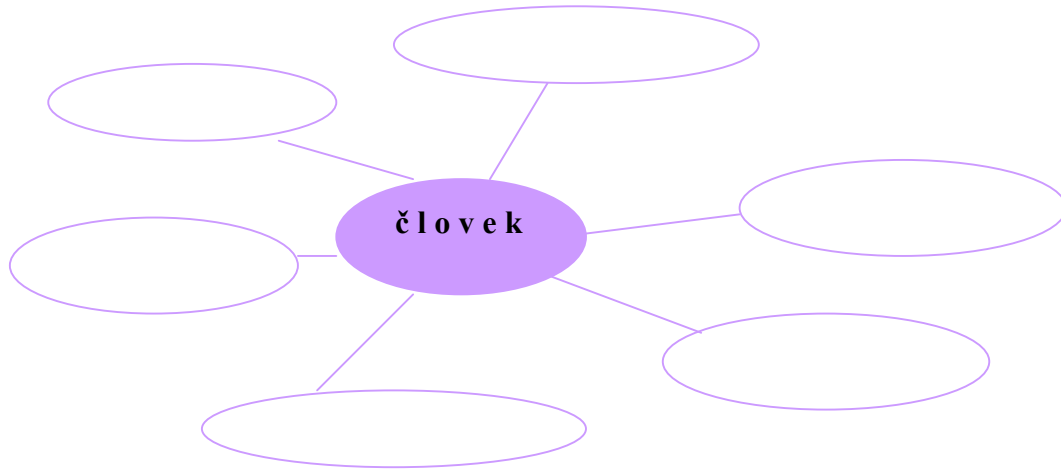

negatívne

3. Pokúste sa vymyslieť aspoň po dve provokatívne otázky, ktorými by ste oponovali výrokom a) b) z úlohy č. 1.:
a) .....
a) .....
b) .....
b) .....
4. Pokúste sa vymyslieť tri nové výroky (príslovia, porekadlá či pranostiky), ktoré by zodpovedali súčasnému modernému pohľadu na život.
a) .....
b) .....
c) .....
5. Pokúste sa vymyslieť aspoň jednu hádanku na jedno zo slov:
husle, mobil, cédéčko, pero, kniha, časopis
.....
.....
.....
6. Prezentujte svoje tvorivé písanie a zhodnoťte sa navzájom. Ktoré z nich považujete za najoriginálnejšie, najvtipnejšie, najmodernejšie?
7. Porozmýšľajte, aké iné významy môžete v nich nachádzať? Formulujte ich.

8. Poznate nejaké frazeologické jednotky, ktoré charakterizujú človeka podľa zvieracích vlastností? (Např. *usilovný ako včielka*; *múdry ako sova*). Objasnite ich významy. Pri úlohe využijeme metódu zhlukovania:

4. 3 DIDAKTICKÁ KOMUNIKÁCIA PRACOVNÝ LIST č. 3

KRÁĽ MATEJ A CESTÁR

Keď chodil kráľ Matej pomedzi ľuďi, stretol na hradskej cestára, ako čistil priekopu, a spýtal sa ho:

„Synku, povedz mi, aký máš plat?“ Ten mu odpovedal, že tri groše na deň.

„Ako môžeš na tom vyžiť?“ pýtal sa kráľ ďalej.

„Vyžiť ako vyžiť, ale ja z toho jeden groš vraciam, jeden požičiavam a na tom treťom groši sám so ženou žijem.“

Rozmýšľal kráľ nad tým, čo počul, skúmal, ako to mohlo byť s tými tromi grošmi, až sa obrátil na cestára, aby mu vysvetlil tú záhadu. Cestár odpovedal:

„Mám malého syna, ktorému požičiavam, mám starého otca, ktorému vraciam, a na treťom groši sám žijem.“

Porozumel kráľ tejto reči, dal cestárovi za hrst' dukátov a požiadal ho, aby to nikomu neprezradil dotedy, kým neuvidí jeho kráľovský obraz.

Kráľ mal dvanásť radcov pri sebe, takých, ako sú teraz ministri. Povedal im slová cestára a požiadal ich, aby mu vysvetlili ich záhadnosť. Dal im dvanásť dní na rozmýšľanie. Hádku nedokázali rozlúštiť, a tak sa kráľ opýtali, kto mu ju povedal. Zradil im to, lebo bol presvedčený, že im to cestár nezradí.

Prišli kráľovi radcovia za cestárom a dali mu mnoho zlatých peňazí. Cestár videl na zlatých peniazoch kráľovu hlavu, a tak im pokojne všetko povedal. Keď sa poradcovia vrátili ku kráľovi, rozpovedali mu o cestárovi a jeho gazdovaní všetko tak, ako to naozaj bolo.

Kráľ sa ihneď pobral za cestárom a dohováral mu, prečo nedodržel slovo, že nemá nikomu svoj príbeh rozpovedať dotedy, kým neuvidí kráľov obraz. Cestár siahol do vrecka, vytiahol zlatý peniaz a ukázal mu kráľovu hlavu. Nato kráľ povedal:

„Ty si múdrejší ako ja!“ A od tej chvíle si vzal kráľ cestára k sebe a boli dobrí priatelia.

Ludová povesť

Z knihy Zvonové studničky

Literárny text: *Kráľ Matej a cestár* (ľudová povesť)

Cieľ (informatívny): rozvíjať jazykové a literárne vzdelanie

Komunikačná zručnosť: čítanie, počúvanie, rozhovor, pozorovanie

Proces čítania s porozumením (prezentácia – precvičovanie – transfer – komunikácia):

1. živá hlasová interpretácia textu, tvorivé čítanie,
2. zistenie porozumenia textu a dojmu z prečítaného,
3. literárnoteoretické poučenie o ľudovej povesti, porovnanie s ľudovou rozprávkou,
4. zdokonaľovanie techniky čítania: akcentovanie slov, modulácia a sila hlasu, intonácia a tempo reči vo verši a slohe, dialogizované čítanie,

5. opis a charakteristika postavy, využitie slovných druhov, rozhovor o postavách,
6. nácvik výrazného (estetického) čítania.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. a) Pokúste sa pri prvom čítaní povesti doplniť, čo by mohol cestár kráľovi odpovedať:

... Rozmýšľal kráľ nad tým, čo počul, skúmal, ako to mohlo byť s tými tromi grošmi, až sa obrátil na cestára, aby mu vysvetlil tú záhadu. Cestár odpovedal:

...

.....

.....

.....

- b) Dotvorte, ako asi vyriešili radcovia kráľovu záhadu. ...

... Kráľ mal dvanásť radcov pri sebe, takých, ako sú teraz ministri. Povedal im slová cestára a požiadal ich, aby mu vysvetlili ich záhadnosť. Dal im dvanásť dní na rozmýšľanie. ...

.....

.....

.....

- c) Vymyslite, čo odpovedal kráľ cestárovi. ...

... Kráľ sa ihneď pobral za cestárom a dohovárať mu, prečo nedodržel slovo, že nemá nikomu svoj príbeh rozpovedať dovtedy, kým neuvidí kráľov obraz. Cestár siahol do vrečka, vytiahol zlatý peniaz a ukázal mu kráľovu hlavu. Nato kráľ povedal: ...

.....

.....

.....

- d) Dočítajte príbeh a zhodnoťte správanie postáv.

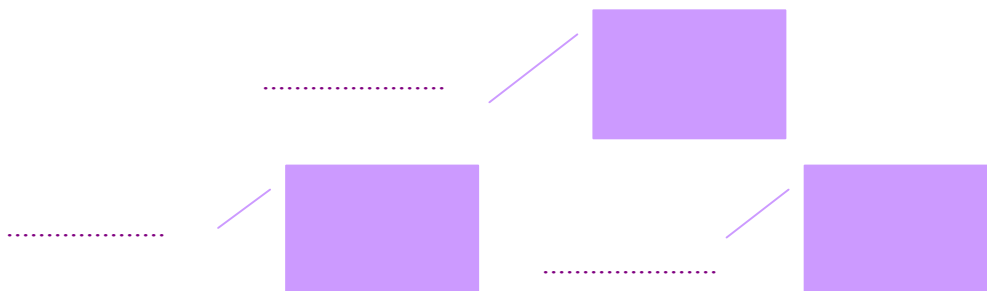
2. Objasnite, ako ste porozumeli slovám cestára: „*Mám malého syna, ktorému požičiavam, mám starého otca, ktorému vraciam, a na tret'om groši sám žijem.*“

.....

.....

.....

3. Vymenujte postavy, ktoré v ľudovej povesti vystupovali. Charakterizujte ich.

10. Objasnite, čo sa vám v ľudovej povesti najviac páčilo – nepáčilo. Prečo?

Páčilo sa mi

.....

.....

.....

.....

Nepáčilo sa mi

.....

.....

.....

.....

Zdôvodnenie

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zdôvodnenie

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. Realizujte dialogizované čítanie ľudovej povesti *Kráľ Matej a cestár*.

Cieľ (emotívny): prehĺbiť čitateľský zážitok

Komunikačná zručnosť: prežívanie, predvádzanie, objavovanie, hodnotenie

Proces čítania s porozumením (komunikácia – prezentácia – transfer - precvičovanie):

1. komunikačné činnosti s literárnym textom: hlbšie prenikanie do významu textu, porovnanie zobrazeného so skutočnosťou,
2. prezentácia príbehu tvorivou dramatizáciou,
3. tvorivé riešenie nastolených problémov,
4. vyjadrenie kritického (hodnotiaceho) postoja.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Pokúste sa príbeh zdramatizovať (tvorivá dramatizácia).

2. O aké postavy by ste príbeh chceli obohatiť? Prečo?

.....

.....

.....

3. Pokúste sa pri dramatizácii obmeniť charaktery postáv a zmeniť koniec príbehu.

4. Zamyslite sa nad tým, čo všetko by mohli symbolizovať **tri groše**.
Využijeme brainwriting:

.....
.....
.....

5. Vymyslite podobnú komunikačnú situáciu, v ktorej by ste sa (prípadne váš otec, starý otec) mohli ocitnúť.

.....

6. Kto by dnes podľa vás mohol analogicky zodpovedať postave kráľa, cestára a radcov? Objasnite hierarchiu ich vzťahov.

k r á ľ

r a d c o v i a

c e s t á r

7. Riešte úlohy:

- Zistite, aké povesti sa viažu k hradu, zámku či nejakej udalosti vo vašom najbližšom okolí.*
- Zistite mená autorov, ktorí sa zaoberali zbieraním ľudových povestí a ľudových rozprávok.*
- Zistite, aké knihy povestí sú vo vašom kníhkupectve či v knižnici.*

8. Povedzte, čím vás obohatil príbeh povesti.

.....
.....
.....

9. V čom vidíte význam čítania žánrov ľudovej slovesnosti?

.....
.....
.....

*Moje kvietky nevinné!...“
Aj ich kriese, vodou fŕka –
márne je to!
Marka kvety netrhala
celé leto!*

Z knihy *Od jari do zimy*

Literárny text: Mária Rázusová-Martáková: *Kvety* (báseň)

Cieľ (informatívny): rozvíjať jazykové a literárne vzdelanie

Komunikačná zručnosť: čítanie, počúvanie, rozhovor, predvádzanie (recitácia)

Proces čítania s porozumením (prezentácia – precvičovanie – transfer):

1. živá hlasová interpretácia textu,
2. zistenie porozumenia textu a dojmu z prečítaného,
3. literárnoteoretické poučenie o lyrickoepickej básni a básnických výrazových prostriedkoch,
4. ideovo-estetická interpretácia básne,
5. nácvik estetického prednesu básne.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Odpovedzte na nasledujúce otázky:

a) Kto uložil kvietky do džbánu?

.....

b) Aké to boli druhy kvietkov?

.....

c) Akú mali náladu tie kvietky? Prečo?

.....

d) Aký bol osud kvietkov v džbánu?

.....

e) Aká je hlavná myšlienka básne?

.....

f) Páčila sa vám báseň? Aké máte z nej dojmy? Prečo?

.....

.....

2. Vypíšte lyrické a epické motívy básne:

a) **lyrické:** .....

.....

b) **epické:** .....

.....

3. Z koľkých strof a veršov sa skladá báseň *Kvety*? .....

4. Čo je rým? Aké druhy rýmov poznáte?

.....

.....

.....

5. Objasnite, aké druhy rýmov sa vyskytujú v básni. Zapište si ich a pomenujte.

.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

6. Vymenujte, aké druhy viet sa vyskytujú v básni. Uveďte aj príklady. Objasnite, ako pracujeme s hlasom pri ich čítaní (melódia viet).

7. Vpíšte do ľavého okienka po jednej vete z básne, do pravého okienka po jednom verši z básne (porovnávanie vety a verša a funkcie interpunkčných znamienok).

vypíš v e t u z básne

A kvety mu: „Aj nás tak!“

*Marka kvety netrhala
celé leto!*

*Čierne krídla rozprestrela
nôcka tichá
a dom celý v sladkom spánku
dávno dýcha.*

vypíš v e r š z básne

A kvety mu: „Aj nás tak!“

Marka kvety netrhala

Čierne krídla rozprestrela

8. Pozorujte priamu reč v básni. Odpovedzte na otázky:

Čo je priama reč?

Akými interpunkčnými znamienkami je priama reč v básni zvýraznená?

Povedzte iný príklad na priamu reč.

Ako sa volá veta, ktorá uvádza priamu reč?

9. Utvorte príklady na priamu reč podľa vzoru a precvičte si správne písanie interpunkčných znamienok. Vzor:

(Študenti píšu na tabuľu vety, ktoré spolu tvoríme, napr.:

Marka povedala: „Viac už kvety trhať nebudem!“

„Viac už kvety trhať nebudem,“ povedala Marka.

„Už nikdy nebudem trhať kvety,“ zamyslela s Marka, „veru nebudem!“ a pod.)

10. Interpretujte báseň podľa nasledujúcich okruhov:

- a) z **hľadiska tematického plánu** – jednotlivé výrazy, slovné spojenia, ucelené vetné úseky, vzájomné vzťahy medzi slovami a skupinami slov, fragmenty textu básne, nadväznosť medzi jednotlivými fragmentmi textu básne, postavy a kľúčové slová v básni, hlavné myšlienky vo veršoch a strofách básne, čas a priestor príbehu v básni;
- b) z **hľadiska kompozície** – reprodukcia príbehu, gradácia deja, kritický (hodnotiaci) postoj k ideovému a estetickému vyzneniu básne;
- c) z **hľadiska jazykového plánu** – básnické prostriedky, rým, strofa, lyrickoepická báseň.

11. Vypíšte z básne básnické prostriedky a obmeňte ich významovo podobnými príkladmi:

básnický prívlastok – .....
zdrobneniny – .....
metafora – .....
zvukomaľba – .....

12. **Nácvik estetického čítania básne:**

a) rozcvičenie jazýčkov

1. vytlieskávať, vyťukávať riekanku:

Kvá, kvá, kvačica / _ _ _ // . _ _ /
čierna, biela slepica / _ _ _ // _ _ _ // . . . /
pod stromom sú drobce / . . . // _ _ _ /
kura vodu slopce. / . . . // _ _ _ /

2. správne vyslovovať, plynule hovoriť a postupne zrýchľovať tempo:

La!a, deti, šarkan letí ...
Plače Pa!o na pavlači,
že ho nová čižma tlačí,
de-te-ne-le, di-ti-ni-li,
te-ne-le, ti-ni-li,
ne-le, ni-li,
le-li.

3. napodobňovať kŕkanie žiab - podľa pokynov učiteľa skupiny vyslovujú určené slová hlasnejšie alebo tichšie, na záver všetci spolu povedia „kvak“:

1. skupina: *regea, regea, regea, ...*
2. skupina: *rega, rega, rega, rega, ...*
3. skupina: *kŕrk, kŕrk, kŕrk, kŕrk, ...*
4. skupina: *kvak, kvak, kvak, kvak, ...*
5. skupina: *brekeke, brekeke, brekeke, ...*
6. skupina: *hm, hm, hm, hm, hm, hm, ...*

b) hlasné celostné čítanie básne s dodržiavaním suprasegmentálnych javov (prízvuk a dôraz vo vete, pauza, rytmus, intonácia, intenzita hlasu, tempo a pauzy):

- hlasné čítanie básne po častiach (strofách) so zvýraznením a zopakovaním kľúčových slov, podčiarknutím dôrazových slov, zvýraznením intonácie, sily hlasu, tempa a prestávok (pauza) pri čítaní,
- nácvik dýchania pri hlasnom čítaní,
- nácvik umeleckého prednesu hlasným čítaním, dodržiavaním správnej

- artikulácie a spisovnej výslovnosti,
- nácvik estetického čítania v role jedného recitátora,
- nácvik estetického čítania formou dialogizácie podľa účinkujúcich postáv a prítomnosti rozprávača v básni,
- nácvik recitácie básne spamäti (individuálne, vo dvojiciach či v skupinách).

13. Komunikačná zručnosť predvádzania (recitácia):

Študenti prezentujú komunikačnú zručnosť predvádzania (estetický prednes) básne v role jedného recitátora, ako aj formou dialogizovaného estetického čítania.

Cieľ (emotívny): prehĺbiť čitateľský zážitok

Komunikačná zručnosť: konkretizácia, prežívanie, písanie, objavovanie, hodnotenie

Proces čítania s porozumením (komunikácia – prezentácia – transfer – precvičovanie):

1. komunikačné formy práce s literárnym textom: didaktická hra,
2. komunikačné činnosti s literárnym textom: hlbšie prenikanie do významu textu, konkretizácia zobrazeného so skutočnosťou,
3. samostatné riešenie literárneho problému objavovaním, tvorivé písanie, identifikácia dojmu, zážitku z riešenia problému,
4. vyjadrenie kritického (hodnotiaceho) postoja.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Pokúste sa charakterizovať farbu hlasu recitátora, intonáciu a zvuky, ktoré ste si pri prednese básne predstavovali. Zapište ich:

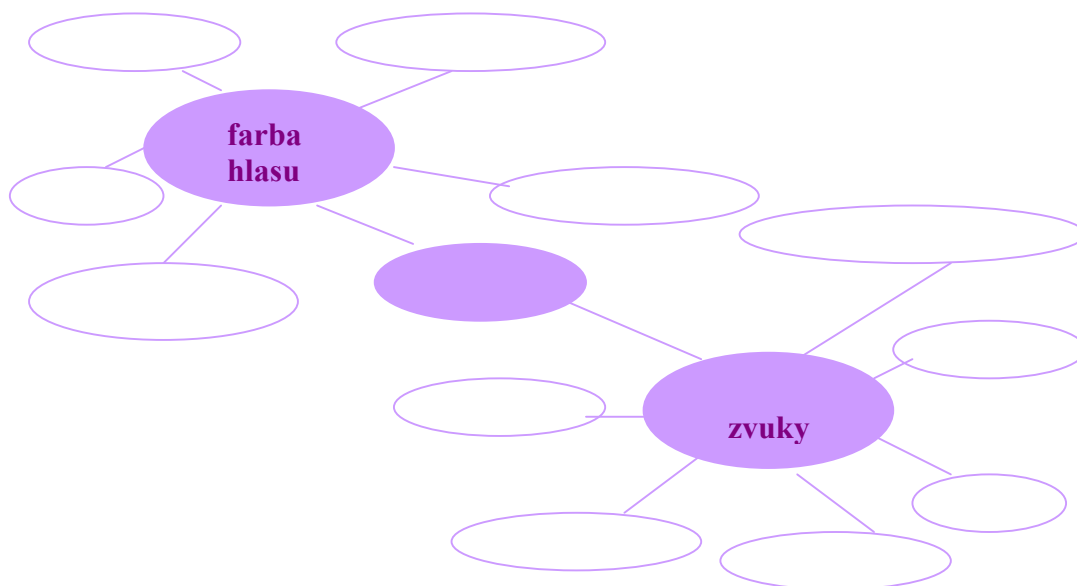
farba hlasu

zvuky

2. Porozprávajte, s akými inými javmi, vecami či udalosťami by sa tieto farby a zvuky mohli spájať? Prezentujte svoje predstavy a objasnite ich.

3. Pokúste sa využiť tieto slová vo svojej vlastnej básni (aspoň 4-veršovej).
Prezentujte svoju báseň.

.....
.....
.....
.....

4. Porozprávajte, aké myšlienky ste chceli svojou básňou priblížiť.
5. Vymyslíte vhodný nadpis k svojej básni. Povedzte ho.
6. Pracujte v skupinách: Pokúste sa vpísať do básne **Kvety** slová, ktorými môžete obmeniť ideovoestetické vyznenie básne (napr. báseň humorná, báseň záhadná a pod.)

Čierne [ ] rozprestrela
nôčka tichá
a dom celý v sladkom spánku
dávno dýcha.
Len na malom stolíku
v maľovanom džbániku
lúčne kvety [ ]
plné tajú,
o voľáčom rozprávajú,
šepotajú.

„Bračekovci!“ zdvihne králik
driečik holý,
„či aj vás tak všetko [ ] ,
všetko [ ] ?“
A kvety mu: „Aj nás tak!“
Najviac [ ] divý mak
a najradšej by sa ukryl
v [ ] ,
že mu jeho krásne sukne
[ ] .

Orlíčky aj klince, zvonky,
stračia nôžka –
celá kytka je už iba
[ ] .

„Ja mám hlad! – A ja mám smäd,
a tu v džbáne [ ] ...“
A je potom vzdychov, stonov
až do rána,
kvietkom [ ] stonkou tiekli
aj do džbána.

*Ráno Marka-kvetinárka
príde k stolu,*

_____ ,
_____ ...
_____ !
_____ ! ...
_____ –
_____ !

*Marka kvety netrhala
celé leto!*

7. Prezentujte svoje básne. Ostatní vyjadria svoj zážitok a hodnotiaci postoj.
8. **Komunikačná zručnosť písania** na tému: **ČO BY SA STALO, KEBY ...** (napr. *keby prestali rásť kvety*).

.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. Rozprávanie o vzťahu človeka k prírode na základe vlastných skúseností.
10. Do obrázkov vpíšte, čo sa vám na správaní človeka k prírode páči a čo nie. Svoje názory a postoje zdôvodnite. Pracujte vo dvojiciach:

Páči sa mi

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Nepáči sa mi

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zdôvodnenie

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zdôvodnenie

.....
.....
.....
.....
.....
.....

11. Vymyslite nejaké pravidlo alebo zákon o ochrane prírody, ktorý by museli všetci ľudia rešpektovať.
Ako by ste potrestali tých, ktorí by boli voči nemu ľahostajní?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. 5 DIDAKTICKÁ KOMUNIKÁCIA PRACOVNÝ LIST č. 5

CIGÁNSKE POHLADY

Daniela Hivešová–Šilanová

*Pozerajú sa na nás s rešpektom.
Chcú byť pri nás lepší ako my.
A sú sklamaní,
keď spoznajú, že sme horší,
ako si nás predstavovali.
Imar nabirina, čhavale, Romale!
Už viac nevládzem, chlapci, Cigáni!
Bida mange, Romale, bida mange čhavale...
Je mi biedne, ľudia, je mi biedne, chlapci...
„Už to chcem vidieť. Už zatváram oči nad tým,
už mi dajte pokoj. Už sa nechcem rozprávať,
už nemám síl hovoriť ľudom,
že nie je Cigán ako Cigán,
tak ako nie je biely ako biely,
už ma nenúťte pozerat' sa vám do očí
a presviedčať vás, že ja som iný,
už nevládzem každého bieleho presviedčať osobitne,
aj tak to dopadne vždy tak, ako chcú oni.*

*A oni dobre vedia, že niekto musí spraviť
aj ťažkú a špinavú robotu.
A ja to viem tiež.
Kto sú to oni? Nevie, ktorí to sú.
Ale sú nejakí oni. Nie si to ty,
ani ty, ani ty. Koľkým mám ešte rozprávať,
koľkých pozývať ku mne, aby videli,
že máme hrnce, aj koberce, že si umývame nohy,
že žijem ako človek,
dajte mi už pokoj,
už mám medzi bielymi toľko priateľov,
že to moje srdce neunesie,
ale vždy príde nejaký nový,
ktorý sa znova začuduje, že aj ja som človek.“
Navaš oda avľom, hoj man techal te den,
ča vaš oda avľom, hoj man pačiv te den.
Neprišiel som sem preto, aby ste mi dali jest'.
Prišiel som sem preto, aby ste mi dali úctu.*

Z knihy Cigánske leto

Literárny text: Daniela Hivešová-Šilanová: *Cigánske pohľady* (moderná poézia)

Cieľ (informatívny): rozvíjať jazykové a literárne vzdelanie

Komunikačná zručnosť: čítanie, počúvanie, rozhovor, predvádzanie (recitácia)

Proces čítania s porozumením (prezentácia – precvičovanie – transfer):

1. živá hlasová interpretácia textu,
2. zistenie porozumenia textu a dojmu z prečítaného,
3. literárnoteoretické poučenie o básme - žánri modernej umeleckej poézie,
4. zdokonaľovanie techniky čítania básne s porozumením: akcentovanie slov, modulácia a sila hlasu, intonácia a tempo reči vo verši a slohe,
5. nácvik výrazného (estetického) čítania.

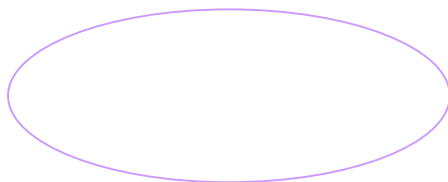
Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Objasnite, kto je hlavná postava básne. ....
2. Je to jednotlivec alebo kolektívny hrdina? .....
3. Aké iné postavy sa spomínajú v básni?
.....
4. Sú to jednotlivci alebo skupinové postavy? .....
5. Realizujte charakteristiku postáv z básne:
  - a) individuálnu – hlavného hrdinu (Róm),
  - b) porovnávaciu – hlavného hrdinu s ostatnými postavami básne (Róm – Neróm),
  - c) skupinovú – skupina postáv (rómska – nerómska).

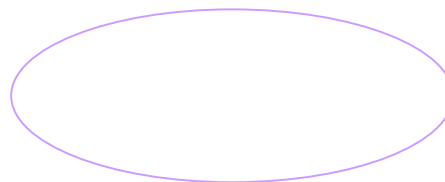
individuálna charakteristika

skupinová charakteristika

Róm – Neróm

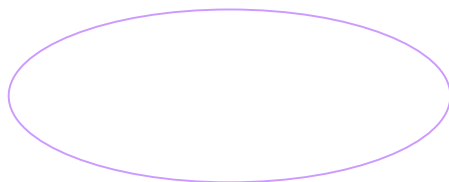

rómska - nerómska

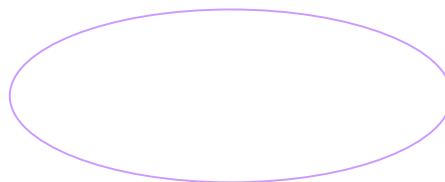

porovnávacia charakteristika

Róm

Neróm

6. Vyjadrite pocity, ktoré prežíva hlavný hrdina.

.....
.....
.....

7. Vyjadrite svoj postoj k tomu, čo prežíva hlavný hrdina.

.....
.....

8. Povedzte, čo sa vám v zmýšľaní hlavnej hrdinu:

- a) najviac páči,
- b) nepáči,
- c) s čím nesúhlasíte,
- d) čomu nerozumiete,
- e) čo by ste sa ho chceli opýtať,
- f) čo by ste mu chceli povedať,
- g) čo by ste z básne vyškrtli,
- h) čo by ste do básne vpísali:

.....
.....
.....

9. Ako sa vám báseň D. Hivešovej–Šilanovej páčila? Vyjadrite svoje dojmy.

.....
.....
.....

10. Čo sa vám v básni nepáčilo a prečo?

.....
.....
.....

11. Podľa čoho ste spoznali, že je to žáner poézie – báseň?

.....

12. Čo charakterizuje túto báseň pásmo ako žáner modernej poézie?

.....
.....
.....
.....

13. Podrobnejšie objasnite zvýraznené verše v básni:

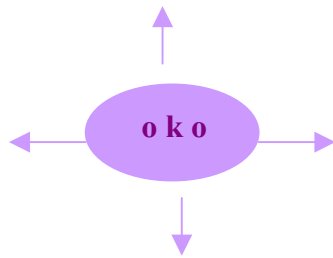
***Imar nabirina, čhavale, Romale!
Už viac nevládzem, chlapci, Cigáni!
Bida mange, Romale, bida mange čhavale...
Je mi biedne, ľudia, je mi biedne, chlapci...***

***Navaš oda avľom, hoj man techal te den,
ča vaš oda avľom, hoj man pačiv te den.
Neprišiel som sem preto, aby ste mi dali jest'.
Prišiel som sem preto, aby ste mi dali úctu.***

14. Povedzte, aké je to jazykové básnické vyjadrenie.

.....

15. Zamyslite sa nad tým, prečo autorka básne využila dvojazyčné básnické vyjadrenie a prečo zvýraznila verše v básni.
 .....
 .....
 .....
16. V básni sa vyskytujú slová **rozprávať** – **hovoriť**. Sú to antonymá, homonymá či synonymá? .....
17. Nájdite v básni príklad na antonymá: .....
18. Utvorte k slovu **pozerat' sa** synonymá: .....
19. Aké rôzne významy nachádzate pri slove **oko**? Viete pomenovať tento jazykový jav? .....

20. Realizujte estetické čítanie básne s zdôraznením zvýraznených veršov.

Cieľ (emotívny): prehĺbiť čitateľský zážitok

Komunikačná zručnosť: konkretizácia, prežívanie, objavovanie, hodnotenie

Proces čítania s porozumením (komunikácia – prezentácia – transfer - precvičovanie):

1. komunikačné činnosti s literárnym textom: hlbšie prenikanie do významu textu, porovnanie zobrazeného so skutočnosťou,
2. prezentácia zážitku z prečítaného textu (slovom a písmom),
3. tvorivé riešenie nastoleného problému,
4. vyjadrenie kritického (hodnotiaceho) postoja poslucháčov podľa toho, do akej miery sa ich zobrazená téma bytostne dotýka.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

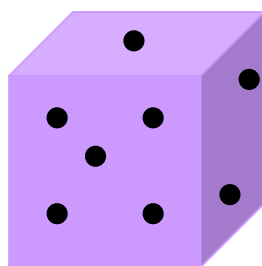
1. Uveďte príklady na hodnotné i nehodnotné výtvary rómskej i nerómskej populácie v umení a živote vôbec.
2. Zvýraznite, čo by malo byť podľa vás meradlom hodnôt človeka:
  - a) vek,
  - b) pohlavie,
  - c) národnosť,
  - d) vzdelanie,
  - e) profesija,

- f) vzorné správanie a konanie človeka,
- g) spoločenské postavenie,
- h) pozitívny vzťah k práci,
- i) neúcta k práci iných,
- j) ľudskosť a spolupatričnosť k iným ľuďom,
- k) záujem o veci verejné,
- l) záujem len o svoj vlastný prospech,
- m) iné (pomenujte váš názor): .....

3. **HÁDZANIE KOCKOU** v skupinách na určitú tému, ktorá obsahuje inštrukcie: **opíš, porovnaj, asociuj, analyzuj, aplikuj, argumentuj:**

Každá skupina pracuje samostatne pri riešení jednotlivých úloh, ale v tom poradí, ako budú hádzať kockou. Po skončení práce študenti prezentujú pred všetkými svoje riešenia.

Téma: **R Ó M**

1. **OPÍŠ** – Čo si myslíte, kto je Róm? Opíšte Róma.
2. **POROVNAJ** – Porovnajte Róma a Neróma. Čím sa odlišujú?
3. **ASOCIUJ** – Porozmýšľajte, čo spoločné môžu mať Róm a Neróm.
4. **ANALYZUJ** – Objasnite, prečo sa ich názory na seba navzájom odlišujú.
5. **APLIKUJ** – Uveďte príklady zo života na spolunažívanie Rómov a Nerómov, na neprispôsobivosť niektorých Rómov.
6. **ARGUMENTUJ** - Napište článok do novin, v ktorom:
  - a) zdôvodňujete potrebu spolunažívania Rómov a Nerómov
  - b) zdôvodňujete potrebu spolunažívania všetkých ľudí bez ohľadu na národnosť a farbu pleti.

4. **BRAINWRITING** – riešenie nastoleného problému a hľadanie nových nápadov pomocou „búrky nápadov“, ktoré študenti prezentujú písomnou formou:

Téma: **Spolunažívanie Rómov a Nerómov**

PREČO ÁNO

PREČO NIE

AKO ÁNO

AKO NIE

5. Precvičovanie jazykového učiva o časticiach: **áno – nie**. Ich funkcia v písomnom a ústnom prejave.

4. 4 DIDAKTICKÁ KOMUNIKÁCIA PRACOVNÝ LIST č. 4

KVETY

Mária Rázusová-Martáková

*Čierne krídla rozprestrela
nôcka tichá
a dom celý v sladkom spánku
dávno dýcha.*

*Len na malom stolíku
v maľovanom džbániku
lúčne kvety samé šu-šu,
plné tajú,
o voľ'ačom rozprávajú,
šepotajú.*

*„Bračekovci!“ zdvihne králik
driečik holý,
„či aj vás tak všetko lomí,
všetko bolí?“
A kvety mu: „Aj nás tak!“
Najviac smúti divý mak
a najradšej by sa ukryl
v ťažkom žiali,
že mu jeho krásne sukne
opršali.*

*Orlíčky aj klince, zvonky,
stračia nôžka –
celá kytka je už iba
žalôb nôška.*

*„Ja mám hlad! – A ja mám smäd,
a tu v džbáne vody niet!...“
A je potom vzdychov, stonov
až do rána,
kvietkom slzy stonkou tiekli
aj do džbána.*

*Ráno Marka-kvetinárka
príde k stolu,
vidí: kvety povädnuté,
hlávky dolu...
„Ach, to pre mňa jedine!*

4. 6 DIDAKTICKÁ KOMUNIKÁCIA PRACOVNÝ LIST č. 6

VOĽBA KRÁĽA VTÁKOV

Ezop

Ked' ešte orol nebol kráľom vtákov, pomysľal Zeus korunovať najkrajšieho vtáka. Rozhlásil to a zvolal operencov na výber.

Všetci vtáci sa pobrali k rieke, okúpali sa, vyfintili. Prišla aj vrana, aby sa upravila. Ako sa tak videla medzi pestrými, pôvabnými a hrdými vtákmi, uvedomila si svoju ošklivosť. Rozhodla sa okrášliť svoj zovňajšok. Pozbierala cudzie perá, ktoré vtáci postrácali pri krášení a popchala si ich do peria. A tak bola najpestrejšia.

Zeus ju vôbec nepoznal a s úľubou povedal: „Toto je najkrajší vták, toho spravím kráľom.“ – Tu sa ostatní vtáci rozhnevali, vrhli sa na vranu a vyrvali jej svoje perá, ktoré si privlastnila. A tak tu stála odporná, strapatá vrana pred Diom ako strašiak. Zeus povedal: „Takto to nepôjde!“ A zmenil spôsob výberu kráľa vtákov.

Z hniky Ezopské bájky, preložila Etela Šimovičová

Literárny text: Ezop: *Volba kráľa vtákov* (bájka)

Cieľ (informatívny): rozvíjať jazykové a literárne vzdelanie

Komunikačná zručnosť: čítanie, počúvanie, rozhovor, predvádzanie (recitácia)

Proces čítania s porozumením (prezentácia – precvičovanie – transfer):

1. tiché čítanie textu,
2. zistenie porozumenia textu a dojmu z prečítaného,
3. literárnoteoretické poučenie o bájke,
4. zdokonaľovanie techniky čítania básne: dialogizované čítanie,
5. výrazné (estetické) čítanie.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Kto bol Zeus? .....
2. Akú súťaž vyhlásil Zeus? .....
3. Aký máte názor na túto súťaž? .....
4. Stretli ste sa v bežnom živote s podobnou súťažou? Ak áno, s akou a čo si o nej myslíte?
.....
.....
.....

5. V texte sa vyskytuje slovo *operenci*. Objasnite jeho význam.
.....

6. Prečo vznikla zvada medzi vtákmi? Ako by sa mal tento spor vyriešiť?

.....
.....

7. Prečo a ako sa chcela vrana stať kráľom vtákom?

.....
.....

8. Nájdite v bajke slová opačného významu (antonymá):

.....

9. Utvorte antonymá k slovám a určte, aký je to slovný druh:

pomýšľal -
rozhlásil -
vyfintili -
vyrvali -

pestrý -
hrdý -
rozhnevaný -
odporný -

10. Rozhodol Zeus o výbere kráľa vtákov správne? Prečo áno – nie?

.....
.....
.....

11. Myslíte si, že túžby ľudí sú v niečom podobné s túžbou vrany a ostatných vtákov? Ak áno, uveďte nejaké príklady.

.....
.....
.....

12. Vyplýva z bajky nejaké ponaučenie pre ľudí? Ak áno, aké?

.....
.....

13. Čo je bajka? Vypíšte tri znaky bajky ako literárneho žánru.

.....
.....
.....

14. Zdôvodnite, čo sa vám v báje najviac páčilo – nepáčilo.

páčilo sa mi

.....
.....
.....
.....
.....

nepáčilo sa mi

.....
.....
.....
.....
.....

zdôvodnenie

.....
.....
.....
.....
.....
.....

zdôvodnenie

.....
.....
.....
.....
.....
.....

15. Dialogizované estetické čítanie bajky.

Cieľ (emotívny): prehĺbiť čitateľský zážitok

Komunikačná zručnosť: konkretizácia, prežívanie, predvádzanie, hodnotenie

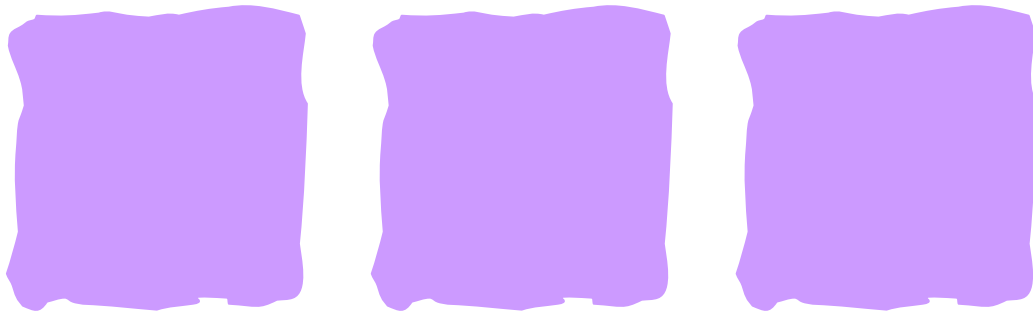
Proces čítania s porozumením (komunikácia – prezentácia – transfer – precvičovanie):

1. komunikačné formy práce s literárnym textom: didaktická hra,
2. komunikačné činnosti s literárnym textom: hlbšie prenikanie do významu textu, porovnanie zobrazeného so skutočnosťou,
3. prezentácia zážitku z prečítaného textu prostredníctvom tvorivej dramatiky -
- „hranie roly“ (gestami, mimikou, slovami, pohybom),
4. tvorivé riešenie nastoleného problému,
5. vyjadrenie kritického (hodnotiaceho) postoja poslucháčov.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Didaktická hra: **Naivné otázky.**

Úlohou študentov je vymýšľať naivné otázky k textu bajky, napr.: *Prečo je vrana čierna? Prečo nie je vrana pestrofarebná? ....*

2. **Ukončenie príbehu** – dokončiť príbeh viacerými spôsobmi (najvtipnejším, najsmutnejším, najprekvapivejším).

Zeus ju vôbec nepoznal a s úľubou povedal: „Toto je najkrajší vták, toho spravím kráľom.“ – Tu sa ostatní vtáci rozhnevali, vrhli sa na vrana a vyrvali jej svoje perá, ktoré si privlastnila. A tak tu stála odporná, strapatá vrana pred Diom ako strašiak. Zeus povedal:....

3. **Komunikačnú zručnosť predvádzania** precvičiť dramatizáciou príbehu bájky – „hranie roly“, a to pôvodnej bájky i jej novovytvorenej verzie.
4. Zhodnotiť navzájom svoje predvádzanie (hranie) roly.

4. 7 DIDAKTICKÁ KOMUNIKÁCIA PRACOVNÝ LIST č. 7

*O PRIMÁŠOVI BAROVI
O BARIS BARO PRIMÁŠIS
Elena Lacková*

Kedysi dávno stvoril spravodlivý Deloro rómsku osadu a ponechal životy jej obyvateľov napospas nevyspytateľnému osudu.

V osade žili dvaja slávni primáši. Každý z nich mal svoju cigánsku kapelu. Ej, boli že to muzikanti, o akých svet ešte nechyroval. Zabávali ľudí na svadbách, báloch i krstínách. Boli to vskutku dobrí primáši, ale obaja mali veľkú chybu. Navzájom sa nenávideli. Vo svojej pýche si každý o sebe myslel, že práve on je ten najlepší muzikant. Nie div, že keď sa stretli, jeden na druhého zubami škripali.

A ešte o kúšтик viac sa neznášali ich ženy. Jazyky mali poriadne podrezané, hašterili sa, akoby ich čerti na nože brali. Nadávali si, ba neraz sa aj za vlasy pochytili, že im v rukách len chumáče ostali.

Potom sa stalo to, čo si ani sám Deloro neželal. Jednej noci sa obom jazyčniciam narodili chlapci – ružové púpätá s čiernymi vláskami a očkami ako uhoľ.

Primáš Feri sa rozhodol vychovať zo syna chýrneho muzikanta, akému by nebolo páru široko-d'aleko. Takto sa najlepšie pomstí primášovi Barovi! Myšlienka na odplatu ho natoľko zaujala, že ani nečakal, kedy chlapčeka po prvýkrát okúpu, a už mu vkladal sláčik do maličkých prstiekov. Synovi dal meno Jag, aby jeho hudba ako oheň rozpaľovala ľudské srdcia.

Ani primáš Baro nelenil. Syna pomenoval po sebe. Baro znamenalo – veľký. Husličky so sláčikom mu do kolísky strčil so želaním, aby jeho syna poznali na všetkých kráľovských dvoroch ako jediného neprekonateľného muzikanta. Chlapci ešte ani chodiť nevedeli, no netrpezliví otcovia im každý deň vyhrávali a priúčali ich notám. Jeden pred druhým vychvaľoval syna do nebies. Každý videl v potomkovi budúceho kráľa primášov.

Ubíhali roky, chlapci rástli ako z vody. Primáš Feri chodil zo dňa na deň zachmúrenejší, veľmi sa sklamal vo svojom synovi. Jag hral na husliach tak, ako keby mu pichali pod nechty ostré trnie. Husle nenávidel, hral iba vtedy, keď ho otec prinútil.

Aj malý Baro sa sláku vyhýbal, ale otec mu často opakoval: „Ej, chlapče, len sa ty uč! Róm sa iba husľami najľahšie užívi! Dobrý muzikant sa dostane i na grófsky dvor!“

A tak si chlapec vzal otcove slová k srdcu a ochotne sa učil. Jag sa veľmi zlostil, že Bara všetci vychvaľovali a predpovedali mu žiarivú budúcnosť.

Nad osadou sa zmrákalo, akoby nad ňou visela kliatba. Feriho žena Loli mala na jazyku jedovatej sliny a v srdci závisť. Barovi sa vyhrážala, že mu počaruje tak, že sa jeho prsty viacej strún nedotknú. A neostalo to iba pri planých sľuboch...

Loli už od malička vládla kúzľami. Keď uvidela, že z Bara sa stal veľký primáš, nedokázala uniesť porážku svojho syna a rozhodla sa mu pomstiť. Keď

chcela, aby sa jej bosoráctvo splnilo, musela o polnoci zísť na cintorín a tam natrhať divé byliny. Bála sa svojho skutku, ale túžba po pomste bola silnejšia ako ľudský strach.

Keď v osade všetci zaspali, vybrala sa Loli na cintorín. Poznala starý hrob, na ktorom rástla zelina – psie víno.

Na oblohe zhasol mesiac. Za múrmi cintorína sa Cigánke roztriasli nohy. Medzi hrobmi uvidela zavýjajúceho psa. Srst' sa mu zlovestne ježila, keď ucítil ľudský pach. Vtedy zavyl, vymočil sa na psie víno a zmizol. Loli vedela, že teraz Bara môže premeniť na psa.

Na kostole odbilo poľnoc. Loli sa vrhla na mokrú trávu. Musí ju vytrhať skôr, než umíknú údery hodín. Na starom kríži zahúkala sova. Loli si pritisla trávu k prsiam a bežala domov.

V chatrči rozfúkala oheň a zeliny hodila do hrnca. Potom si rozpustila dlhé i ako noc tmavé vlasy, prikryla nimi hrniec a opakovala čarodejné zaklínadlá. Voda vrela, penila sa, hučala ako víchor.

„Zlá moc v polnočnom klokotaní, premeň Bara na psa, ja zjem tvoje srdce a vypijem tvoju krv!“ strašidelne šepotala.

Červené plamene olizovali medený hrniec, para sa z neho valila a zachytávala sa v jej vlasoch. Potom sa premieňala na kvapky perleťovej rosy a tie zase na pichľavé trnie. Po deviatom zaklínaní sa voda vyvarila. Loli odtiahla prázdny hrniec z ohniska a pozrela na dno. Miesto zeliny v ňom zazrela prašivého psa. Pes vyskočil a cez otvorené dvere vybehol von. Loli sa zmocnila divá radosť. Čary sa podarili! Konečne! Osadu zbavila veľkého primáša!

Na oblohe žiaril mesiac. Vyl'akaný Baro nevedel pochopiť, čo sa s ním stalo. Niekoľkokrát zabrechal pod oknami rodičovského domu, ale nikto mu neodpovedal. Vtedy spoznal, na čo sa premenil. Baro sa začal skrývať pred ľuďmi. Keď ho však premohol hlad, vrátil sa do dediny v nádeji, že sa nájde dobrý človek, ktorý ho pritúli. Lenže hneď ako ho dedinskí psi vyňuchali, rozbrechali sa zúrivým štekotom. Zburcovali celú dedinu. Psi sa na neho vrhali, hrýzli ho. V dedine nastal poplach. Ľudia vzali palice a hnali cudzie psisko kadeľahšie.

Rany Bara pálili. Prečo musel prehrať svoj život a s ním aj slávu, ktorá ho čakala ako primáša? Komu čo zlé urobil? Psie srdce zaplakalo ľudskými slzami. Od žiaľu utiekol d'aleko preč.

Baro sa ocitol v neznámej krajine. Dookola sa rozprestierali iba zelené lúky a hlboké lesy. Na brehu potôčika zazrel chatrč. Chcel zabrechať, ale bál sa, že ho aj odtiaľ vyženú. Lahol si do trávy a vylizoval si rany, ktoré mu uštedrili dedinskí psi. Zrazu sa mu rozžiarili oči. Z chatrče vyšla driečna dievčina s krásnymi čiernymi vlasmi až na ramenách. Baro nevydržal, vyskočil z úkrytu, priplazil sa k jej nohám a radostne zabrechal.

Šejinka, tak sa dievča menovalo, sa strhla. „Džas ...! odháňala neznámeho psa. V tej chvíli sa z chatrče vyrojili polonahé deti a pribehli k Barovi. Vrhali sa naňho s radostným výkrikom: „Rikono ... rikono!“

Bili sa o neho, každý ho chcel mať iba pre seba. Baro sa nevzpieral, mohli si s ním robiť, čo len chceli. Medzi deťmi mu bolo tak príjemne, že na okamih aj zabudol na svoj krutý osud.

Šejinka mu priniesla kôrku suchého chleba a v miske hlt polievky. Jemne ho pohladila po srsti. Baro sa od šťastia zachvel. Pomyslel si: „Šejinka je krásna dievčina. Och, prečo ho stíhol taký krutý trest! Nemôže prehovoriť ľudskou rečou! Ako rád by sa Šejinke zveril so svojím nešťastím! On však môže len brechať a to by dievčinu zbytočne vyl'akalo.“

Barovi sa splnila najväčšia túžba. Ostal v chatrči medzi deťmi. A hoci jedla nebolo nazvyš, ušlo sa i jemu.

Otec detí sa volal Charno. Na jar a v lete rezal vrbové prúty a plietol z nich košíky. Niektoré boli také veľké ako polovica cigánskej chatrče. Predával ich sedliakom na plevy a sečku. V zime zase z jedľového dreva vyrezával šindle na strechy domov. A ešte z lipového dreva strúhal lyžice a varechy pre gazdinky.

Deti si Bara veľmi obľúbili. Často s ním šantili až do úmoru. Ukryvali sa pred ním do vysokej trávy, ba i na stromy vyliezali, ale on ich všade našiel. Ej, bolo že to radosti, pri hre neraz aj na hlad zabudli...

Baro sa najviac točil okolo Šejinky. Sprevádzal ju na cestách do dedín. Šejinka predávala košíky, ponúkala ich z domu do domu a on zatiaľ vonku strážil. Za jeho služby mu vždy niečo v zásterke priniesla – krajec chleba, ba aj kúšтик slaniny.

Do Charnovej chatrče neočakávane prišlo nešťastie. Jeho žena Cikni ťažko ochorela, hrozilo jej oslepnutie. Bylinkárky varili pre ňu rôzne nápoje, mastičkami zaháňali chorobu, ale Cikni ležala viac mŕtva ako živá. Zúfalá Šejinka sa rozhodla odísť do sveta a hľadať tam drahocenný liek.

Otec Charno nechcel o tom ani počuť, čo si bez Šejinky počne s toľkými deťmi? Dievča sa rozplakalo, ona veru nedopustí, aby matka oslepla.

Ráno si upiekla lokšu a rozlúčila sa s ľuďmi v osade. Kvílivý nárek sa rozliehal po chatrči, keď odchádzala Šejinka. Iba Baro sa tešil, že ju bude verne sprevádzať na cestách. Ale otec Charno ho pevne priviazal na reťaz. Baro začal od žiaľu skákať i zavýjať, tak mocne plakalo za dievčaťom jeho srdce.

Šejinka už niekoľko dní chodila širým svetom, ľudia ju posielali za rôznymi bylinkárkami, ale žiadna z nich nepoznala liek proti slepote. Po dlhom putovaní zablúdila do čierneho lesa. Predierala sa hustými kroviami, z bosých nôh jej tiekla krv. Húšťava bola taká neprehľadná, že sa cez ňu už nedalo ísť. Šejinka sa rozhodla, že tu prečká noc. Sadla si do trávy a myslela na svojho verného psa. Keby bol teraz pri nej, ani by sa tak nebála...

Zrazu celkom blízko zacítila teplý dych. Dievčina zamrela strachom. Z krovia sa vyrútil pes Baro a radostne jej olizoval tvár i ruky. Šejinka ho s láskou pritúlila k sebe. Pes sa vrtel, štekal, akoby chcel voľtať povedať.

„Aká škoda, že ti nerozumiem,“ vzdychla si smutná dievčina, „porozprávaj by si mi, čo je nové doma, ako sa matke darí. Pes na ňu upieral múdre oči. Objala ho okolo krku a o chvíľu zaspala na jeho teplom kožušku.

Blížila sa polnoc. V lese sa strhla hrozná víchrica, blýskalo sa a hrmelo. Vylakaná Šejinka sa zobudila, ešte tesnejšie sa primkla k psovi.

Vtedy uvidela, ako sa k nim zakráda temný prízrak. Bola to žena, oblečená v špinavých handrách. Strapaté vlasy jej splyvali na ramená, z rozškerených úst jej trčal veľikánsky zub. Šejinka sa roztriasla. Spoznala, že je to baba Jaguni, najkrutejšia a najmocnejšia z ježibáb.

Jaguni sa zahľadela na Šejinku. Z očí jej sršala nenávisť. Okríkla ju: „Čhaje, čo hľadáš v temnom lese o hodine duchov, ha?“

Šejinka, trasúc sa od strachu, zo seba vyoktala: „Mat' mi chorľavie na oči, hľadá bylinkárku, čo by ju vedela uzdraviť!“

Jaguni sa nad nešťastím rodiny divoko rozrehotala a zvolala: „Poznám dobre tajomstvo choroby tvojej matky! Ale ja Rómov nenávidím! Lapila si sa do pasce!“

Mňa Deloro neobdaroval krásou, a preto sa musím ukrývať pred očami ľudí v hlbokých lesoch! Som zlý duch a Rómov prenasledujem! Nech dopadne na vás moja krutosť! Hybajte do môjho kráľovstva!“

A hnala ich pred sebou do temnôt lesa.

Baro cítil veľké nebezpečenstvo a divoko sa rozbrechal. Bosorku chcel roztrhať na kusy. Polomŕtva Šejinka objala psa a tíšila ho: „Ma bašuv... Nebreš... Musíš mi teraz pomáhať!“

Kráčali čiernym lesom, mesačné svetlo horko-t'ažko prenikalo cez posplietané konáre stromov. Už svitalo, keď došli pod veľké bralo. Černela sa tam hlboká diera. Bola v nej zima a vlhko. Ježibaba im prikázala, aby zostúpili dovnútra a ani sa nepohli. Potom zmizla. Nad ich hlavami zatrepotali krídla.

Šejinka mocne objala psa. „Čo teraz bude s nami?“ zaplakala.

A tu sa začali diať čudné veci. Z hlbín zeme k nim doliehalo stenanie, potom sa ozval plač a bolestný nárek. Baro začal vrčať, ňuchať, znenazdajky sa rozbehol za hlasom. Takto objavili ďalšiu dieru. Za železnými mrežami sa pohybovali neznáme tiene. Boli to Rómovia.

Keď Baro začal brechať, vtedy sa jeden z chlapov ozval: „Otvorte bránu, zachráňte nás! Jaguni nás chce zmárniť!“

Vtedy nad ich hlavami zatrepotali krídla, objavila sa strašná Jaguni. Rukami mávala v povetrí, jedovatými slinami prskala okolo seba: „Všetkých vás zahubím, lebo nenávidím hudbu, veselosť a krásu! Preklínam Rómov, ktorí sa radujú a tešia zo života! Mňa potrestal Deloro, teraz zničím ja vás!“

A opäť sa stratila v tme.

Baro začal hľadať kľúč. Skúsil hrabať pod mrežami. Aj Šejinka mu usilovne pomáhala. Chceli zachrániť nešťastných Rómov. A hľa! Pod kameňom ho našli! Kľúč sa jagal, žiaril ako lúč slnka. Šejinka ho rýchlo zdvihla a otvorila bránu. Rómovia boli slobodní!

V tej chvíli sa nad nimi začali zlietať krkavce. Krúžili nad ľuďmi a chceli im vyklat' oči. Dievčina i Baro sa bránili, ako mohli. Baro na nich hrozivo vrčal a zahryzával sa im do krku. Bol to boj na život a na smrť. Šejinke tiekla z rúk krv, Barova koža bola pod'obaná, celá doráňaná. Zahubili už všetkých vtákov, iba jeden krkavec, ten najzúrivejší, sa neúnavne vrhal na Šejinku. Baro pozbieral posledné zvyšky síl, vyceril zuby a vtáka schmatol za krk. Vtedy sa krkavec najskôr premenil na Jaguni, a potom na čierny mrak. A tu div divúci, z toho mraku vystúpil človek v čiernych šatách a v ruke držal husle. Prikročil k psovi a zvolal: „Baro, veľký primáš, prebud' sa!“

A z roztrhanej psej kože vyskočil rúči mládenec s čiernymi kučeravými vlasmi. Keď Šejinka uvidela mládenca, takmer sa na kamenný stĺp premenila. Myslela si, že je to iba krásny sen.

Neznámy v tmavých šatách podal Barovi husle a povedal: „Som duch rómskych primášov! Bol som tiež slávny primáš, ale zmárnila ma baba Jaguni. Zakliala ma ťažkými kliatbami, ale Baro a Šejinka ich svojou láskou a obetavosťou dokázali zlomiť! Pozri sa, Baro, tieto husle sú zázračné. V твоjich rukách budú šíriť slávu, ktorou ovládneš svet. Srdcia bohatých i chudobných naplnia ľudskými citmi a svet sa stane lepším. Tieto zázračné husle ti splnia tri želania. Predtým ich však musíš pritisnúť k srdcu!“

A duch rómskych primášov zmizol.

Tu si zrazu muzikanti, ktorých bosorka Jaguni chcela zmárniť, priložili husle k brade a Šejinke i Barovi zahrali prekrásnu pieseň o láske. Vysoké bralo aj s čiernou dierou sa stratili a všetci sa ocitli na zelenej lúke. Šejinka a Baro sa

s muzikantmi rozlúčili a št'astní utekali domov. Dlho-predlho putovali, kým našli svoju rodnú osadu.

V Šejinkinej chatrči bolo plno žien a detí. Jej matka Cikni bola slepá a zomierala. Ženy nariekali a zalamovali nad ňou rukami. Keď Baro vošiel do chatrče, hneď vedel, čo má urobiť. Pritisol si husle na srdce a vyslovil želanie, aby sa Cikni uzdravila.

V tej chvíli sa starenke otvorili oči a ona pred sebou uvidela Šejinku a neznámeho mládenca. Veľmi sa potešila. Vstala z postele a začali sa radostne objímať. Ej, bolo že to radosti v osade! Tri dni a tri noci Baro hral na husliach a Rómovia sa veselili.

Ale Barovi sa bolo treba domov poberať. Šejinka ho vypravádzala so slzami v očiach, aj mládenčovi bolo ťažko na srdci. Keď sa dievčina chcela vrátiť, Baro ju poprosil: „Šejinka, staň sa mojou ženou! Lebo ak ťa stratím, moje husle už nikdy nezahrajú veselú pieseň! Budú iba žalostne plakať a ľudia žiaľ nemajú radi...“

Šejinka nežne objala Bara a šepala: „Baro môj, keby si ma opustil, smútok by mi srdce odtrhol!“

A tak sa mladí odobrali do Barovej osady, kde ich privítali rodičia, bratia, sestry a široké príbuzenstvo. Aj tam Baro vyhrával na svojich husličkách, Rómov zabával a tešil. Barovo majstrovstvo sa preslávilo v celej krajine. Chýr o jeho muzikantskom umení sa šírila od mesta k mestu, vyhrával na grófskych dvoroch a počúval ho aj sám panovník, keď ho smútok kváril. Barovi potomkovia, slávni rómski primáši, aj dnes svojou hudbou liečia duše ľudí a vlievajú do nich večnú mladosť...

Z knihy Rómske rozprávky (Romane paramisa)

Literárny text: Elena Lacková: *O primášovi Barovi* (autorská rozprávka)

Cieľ (informatívny): rozvíjať jazykové a literárne vzdelanie

Komunikačná zručnosť: čítanie, počúvanie, rozhovor, pozorovanie, objavovanie

Proces čítania s porozumením (prezentácia – precvičovanie – transfer):

1. živá hlasová interpretácia textu,
2. zistenie porozumenia textu a dojmu z prečítaného,
3. literárnoteoretické poučenie o autorskej rozprávke,
4. zdokonaľovanie techniky čítania a čítania s porozumením,
5. tiché a tvorivé čítanie.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Po prečítaní textu rozprávky odpovedajte na nasledujúce otázky:
  - a) Koho autorka v rozprávke považuje za stvoriteľa rómskej osady?
.....
  - b) V osade žili dvaja slávni primáši. Uveďte ich mená i mená ich synov.
.....
.....
  - c) Komu zo synov známych primášov všetci predpovedali slávnú budúcnosť?
.....
  - d) Objasnite nasledujúce vety z textu:

... Feriho žena Loli mala na jazyku jedovaté sliny a v srdci závist'. Barovi sa vyhrážala, že mu počaruje tak, že sa jeho prsty viacej strún nedotknú. A neostalo to iba pri planých sľuboch ...

- e) Ako splnila svoj sľub Loli?
.....
.....
.....
.....
- f) Čo sa prihodilo Barovi?
.....
.....
.....
.....
- g) Na základe textu rozprávky vysvetlite význam mena Baro.
.....
- h) Objasnite slovné spojenie z rozprávky: *... Psie srdce zaplakalo ľudskými slzami. ....*
.....
.....
- i) Prečo sa Baro ocitol v neznámej krajine?
.....
.....
- j) Ako sa volala dievčinka s krásnymi čiernymi vlasmi, ktorú si Baro veľmi obľúbil? .....
- k) Ako ovplyvnilo stretnutie Bara s touto dievčinkou jeho ďalší osud?
.....
.....
.....
- l) Kto bol Charno a aké nešťastie postihlo jeho rodinu?
.....
.....
.....
- m) Prečo musela Šejinka opustiť svoju rodinu? Opíšte, ako prebiehalo stretnutie Šejinky s ježibabou Jaguni. Správanie ježibaby konkretizujte ukážkou z textu rozprávky.
.....
.....
.....
.....
- n) Kto a ako zachránil Šejinku pred záhubou ježibaby Jaguni?
.....
.....
.....
- o) Kto oslobodil Bara z kliatby ježibaby Jaguni?

- .....
 .....
 .....
 p) Podarilo sa Barovi a Šejinke zachrániť uväznených Rómov? .....
 r) Čo musel Baro urobiť so zázračnými husliami, aby mu splnili jeho želanie?
 .....
 s) Predved'te, ako Baro uzdravil Šejinkinu chorú matku Cikni.
 t) Aký bol ďalší osud Bara a Šejinky?
 .....

- .....
 .....
 .....
 u) Objasnite záver rozprávky: *... Barovi potomkovia, slávni rómski primáši, aj dnes svojou hudbou liečia duše ľudí a vlievajú do nich večnú mladosť...*
 .....

2. Správne oddel'te zobrazené udalosti autorskej rozprávky na skutočné (reálne) a neskutočné (fantastické):

skutočné (reálne)

neskutočné (fantastické)

v osade žili dvaja slávni primáši
 Loli už odmalička vládla kúzлами
 Loli môže Bara premeniť na psa
 natrhať divé byliny
 po deviatom zaklínaní sa voda vyvarila
 Charno rezal vrbové prúty
 Jaguni, najkrutejšia a najmocnejšia z ježibáb
 zlý duch prenasleduje Rómov
 zázračné husle splnia tri želania

3. Z o p a k u j t e si znaky rozprávky:

- a) Ako sa príbeh začína?
 b) Aké postavy v ňom vystupujú? Charakterizujte ich.
 c) Môžeme rozdeliť tieto postavy do nasledujúcich skupín:
 kladné a záporné postavy,
 reálne a fiktívne,
 personifikované a nepersonifikované.
 d) V akom čase a priestore sa odohráva príbeh rozprávky?
 e) V akej krajine sa príbeh odohráva?
 f) Čo spôsobuje gradáciu (stupňovanie) deja?
 g) Považujete zobrazený príbeh rozprávky za reálny alebo vymyslený?
 h) Ktoré číslovky sa v rozprávke vyskytujú?
 i) V akej osobe je vyrozprávaný príbeh?
 j) Vyskytujú sa v ňom aj prehovory postáv (priama reč)?
 k) Ako sa príbeh končí?
 l) Akú ústrednú myšlienku vyjadruje rozprávka **O primášovi Barovi**?

4. Spisovateľka E. Lacková pri písaní rozprávky O primášovi Barovi vychádzala z poetiky ľudovej rozprávky, ale vniesla do nej aj motívy autorskej rozprávky. Pokúste sa vpísať do bublín 4 motívy prevzaté z ľudovej rozprávky a 4 motívy autorskej rozprávky:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

motívy z ľudovej rozprávky

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

motívy z autorskej rozprávky

5. Po tichom prečítaní textu autorskej rozprávky zostavte stručnú osnovu príbehu v 5. bodoch a zreprodukuje ho.
- a) .....
  - b) .....
  - c) .....
  - d) .....
  - e) .....

6. Porozmýšľajte, ako by sa mohol odvíjať ďalší životný osud nadaného primáša Bara, keby sa Loline čary nenaplnili.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Cieľ (emotívny): prehĺbiť čitateľský zážitok

Komunikačná zručnosť: konkretizácia, prežívanie, objavovanie, hodnotenie

Proces čítania s porozumením (komunikácia – prezentácia – transfer – precvičovanie):

1. komunikačné formy práce s literárnym textom: orientácia v autorskej rozprávke, ako aj v tvorbe rómskych autorov pre deti a mládež,
2. komunikačné činnosti s literárnym textom: hlbšie prenikanie do významu textu, porovnanie zobrazeného so skutočnosťou, didaktická hra (cinquain, brainwriting), tvorivé písanie,
3. tvorivé riešenie nastoleného problému,
4. kritické čítanie - vyjadrenie kritického (hodnotiaceho) postoja podľa toho, do akej miery sa študentov zobrazená téma bytostne dotýka.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Objasnite významy nasledujúcich slov z autorskej rozprávky a priradte k nim iné slová podobného významu (**synonymá**). Pracujte vo dvojiciach a pri prezentácii riešení obhájte svoje názory:

primáš

hašteriť sa

jazyčnica

pýcha

kliatba

porážka

driečna dievčina

ježibaba

bylinkárka

nárek

zmárniť

chýr

2. Objasnite nasledujúce slovné spojenia a podčiarknite **frazeologizmy**. Pracujte v skupinách a pri prezentácii riešení navzájom zhodnoťte svoje nápady:

zubami škrípať

akoby ich čerti na nože brali

chlapci rástli ako z vody

akému by nebolo páru široko-d'aleko

jeho hudba ako oheň rozpaľovala ľudské srdcia

na oblohe zhasol mesiac

vychvaľoval svojho syna do nebies

vziať si otcove slová k srdcu

predpovedali mu žiarivú budúcnosť

červené plamene olizovali medený hrniec

nad osadou sa zmrákalo, akoby nad ňou visela kliatba

keď ho smútok kváril

Šejinka ho vypevádzala so slzami v očiach

aj mládencovi bolo ťažko na srdci

husle budú žalostne plakať

keby si ma opustil, smútok by mi srdce odtrhol

4. 8 DIDAKTICKÁ KOMUNIKÁCIA PRACOVNÝ LIST č. 8

ZA TAJOMSTVOM RÍŠE CHETITOV

Vojtech Zamarovský

... Hrozný, pochopiteľne, nepredpokladal, že za pol roka sa pomery v Kaizarii zmenili k lepšiemu, ale problém oných klinopisných tabuliek z tretieho tisícročia pred n. l. mu nedal spať. Päťdesiat rokov už trápil vedu a bolo načase, aby sa vyriešil.

„Rus Goleniščev bol prvý, čo tabuľky tieto, ktoré potom veda nazvala kappadocké, uverejnil. Ďalšie nápady kappadocké z Kültepe uverejnili Francúzi Thureau-Dangin a Contenau, Angličania Sayce a Smith a Nemeč Lewy. Často boli Kültepe a Kara Hüyük navštívené európskymi učencami. Dvakrát tam – nie bez úspechu – archeológovia kopali; Francúz Chantre v dvoch sezónach v rokoch 1893 – 1894 a – pravda, len asi osem dní – Nemeč Winckler roku 1906. Ale tabuľky klinové sa tam až doteraz nepodarilo nikomu nájsť.“

Pretože jeho vlašajšie povolenie na vykopávky vypršalo, podal si novú žiadosť a odobral sa do Ameriky, aby pourgoval jej vybavenie u ministra verejného vyučovania Hamdullaha Subhi beja, ináč profesora estetiky na carihradskej univerzite. Minister mu oznámil, že jeho žiadosť priaznivo vybavil a čaká už len na podpis prezidenta republiky, a pozval ho na malé občerstvenie.

Keď vstávali od čiernej kávy, zaklopal tajomník a podal ministrovi lístoček. „To je ozaj náhoda,“ zvolal Subhi bej. „Nech vstúpi!“

Bola to naozaj náhoda. Jedna z najpodivnejších náhod, aké sa vyskytujú len v zlých románoch alebo na ochotníckych javiskách, ba ani na tých už nie. Vstúpil – Ali Vefa bej.

Hrozný sa „schúlil ako mačka;“ Turecko bolo krajinou najnepredvídanejších komplikácií a dostal strach o osud svojej žiadosti. Ale mačkou sa ukázal kaizarijský guvernér: pazúry smerom dole, ohnutý chrbát smerom hore – zvierat, ktoré sa, pravda, nevyskytuje len v tureckej administratíve. Vošiel s hlbokou poklonou, opakoval ju pred ministrom, opakoval ju pred Hrozným, opakoval ju pred tajomníkom, opakoval ju pred ofrankovaným zriadencom, a pre väčšiu istotu sa poklonil i do prázdneho kúta. Minister mu predstavil „svojho váženého priateľa a kolegu“ a nariadil, aby ho v každom ohľade podporoval. Ali Vefa bej prejavil „nesmierne potešenie zo svojej strany“ a nenachádzal slová, aby ubezpečil Jeho Excelenciu pána ministra, že to je predsa samozrejmé, že to je predsa jeho úradná povinnosť, ba čo viac, bude sa považovať za šťastného, keď jeho maličkosť bude môcť nejako pomôcť Jeho Excelencii pánu profesorovi atď. ... O minuloročných udalostiach nepadlo ani slovo.

„Nasledujúce ráno, po mizernej noci, ktorú som vďaka živej pozornosti početného hmyzu takmer úplne prebdel, nastúpil som spiatočnú cestu do Carihradu, kde som už o niekoľko dní dostal výnos ankarskej vlády, povoľujúci mi vykopávky na Kültepe.“

V Carihrade ma očakával aj pán architekt V. Petraš, ktorý mal byť mojím architektonickým poradcom. Už za svojho pobytu roku 1924 v Kaizarii som videl, že by sme tam nedostali náradie potrebné na vykopávky. Preto sme si nevyhnutné veci zaobstarali už v Carihrade, a bude iste zaujímavé, čo všetko musela viezť taká archeologická výprava cez more, hory, stepi a močiare: 50 fúrikov, 50 čakanov, 50 lopát, 1 železný sochor, 12 debien s remeselníckym náradím, mäsovými konzervami, suchármi, marmeládou a inými potravinami.

Lod'ou a vlakom to ešte išlo, ťažkosti nastali až za Ulykyšle, „železničnou stanicou pre mesto Kaizariu, vzdialené od nej, ako vieme, asi 190 kilometrov.“ V tejto časti sveta bolo len jediné auto, zato však skutočné auto s pneumatikami, aj keď „trochu vetšími.“ S pomocou jeho majiteľa a šoféra Sabri efendiho, s ktorým mal Hrozný už minule akési skúsenosti, „pravda nevalné,“ naložili naň svoje fúriky, lopaty a debny a „s blahým pocitom ľudí, majúcich sa viezť automobilom, vyšplhali sme sa aj my hore.“ Aby bolo jasné: na tie fúriky, lopaty a debny.

Čo teraz nasledovalo, nie je príbeh z humoristického filmu. Sabri efendi bol skúsený šofér, a tak sa mu štart za necelú hodinu podaril. Pri natáčaní motora síce niektoľko fúrikov spadlo, ale početné obecnstvo, ktoré si nedalo ujsť pohľad na odchádzajúci automobil, ich ochotne naložilo. Potom sa už vďaka jamám na ceste celý náklad tak striasol dohromady, že pri skladaní sa jednotlivé kusy nedali takmer od seba oddeliť. Pilulky proti morskej chorobe, ktoré mal so sebou architekt Petraš, účinkovali. Dvadsaťkilometrovou rýchlosťou sa rútil Sabriho automobil stepou dvadsať minút, keď naraz zaznel ohlušujúci výstrel...

Výstrel? Piráti púšte? Nie, prasknutá pneumatika. „Rezervné pneumatiky Sabri efendi, prirodzene, nemal, a tak neostávalo nič iné, ako dieru podľa možnosti zalepiť.“ Predbehla ich karavána a vodcovia dromedárov sa utvrdili vo svojej neviere v technický pokrok. Syčiaci a hrmiaci automobil ich však predsa len dohonil a predbehol. Sabri triumfoval – a nový výstrel. Opravy a poruchy sa potom pravidelne opakovali, karavána a auto sa pravidelne striedali vo vedení, a kým prišli do mesta Nigde (tak sa to skutočne volalo), „poruchy pneumatík a duší nášho automobilu sa opakovali tak často, že už bolo jasné, že toho dňa večer sa už do Kaizarie nedostaneme. A aby sme nemuseli nocovať niekde vonku na stepi, rozhodol sa Sabri efendi, že prenocujeme v karavánseraili chan Andaval...“

Veľmi nepríjemná bola tam noc. Mali sme obavy, aby nám niečo z nášho náradia cez noc nezmizlo; preto som do druhej hodiny sedel v automobile na strážii, potom ma vystriedal architekt Petraš; zvyšok noci ležali sme v kôlni na doskách so slamníkom, prikrytí špinavou dekou. Ráno som si spomenul na sľub daný riaditeľovi dr. Obenbergerovi z nášho Národného múzea, že budeme chytat' chrobáky pre múzeum. Vybrali sme teda svoju sieť na chrobáky a odišli k ned'alekým močiarom na lov...

„Ale konštatujem sucho, že tento druhý deň sme skutočne do Kaizarie dorazili.“

Výber z knihy *Za tajomstvom ríše Chetitov*

Literárny text: Vojtech Zamarovský: *Za tajomstvami ríše Chetitov* (literatúra faktu)

Cieľ (informatívny): rozvíjať jazykové a literárne vzdelanie

Komunikačná zručnosť: čítanie, počúvanie, rozhovor, predvádzanie (recitácia)

Proces čítania s porozumením (prezentácia – precvičovanie – transfer):

1. živá hlasová interpretácia textu, tiché čítanie,

2. zistenie porozumenia textu a dojmu z prečítaného,
3. literárnoteoretické poučenie o literatúre faktu,
4. čítanie typu „učenie sa.“

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Vypíšte z úryvku zemepisné názvy a mená postáv, ktoré v ňom vystupujú:

zemepisné názvy

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

mená postáv

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Po tichom prečítaní úryvku odpovedzte na nasledujúce otázky.
  - a) Ako sa volá hlavná postava príbehu?
  - b) Čo bolo cieľom archeologickej výpravy?
  - c) Priblížte, čo ste sa dozvedeli o prípravách cestovateľov.
  - d) Prerozprávajte, aké prekážky museli cestovatelia prekonávať na svojej ceste.
  - e) Do ktorej krajiny sa cestovatelia vybrali?

3. Spomeňte si, aké národnosti a aké dopravné prostriedky sa v ukážke spomínajú?

národnosti

dopravné prostriedky

4. Objasnite význam slov:

klinopisné tabuľky .....

vykopávky .....

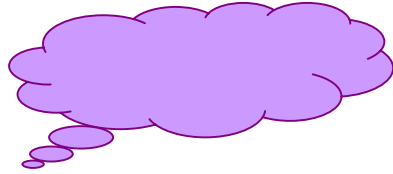
excelencia .....

pilulky .....

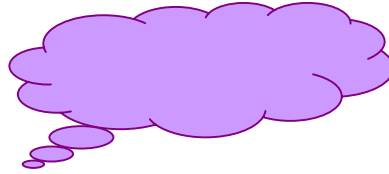
5. Objasnite, čo charakterizuje žáner literatúry faktu.

6. Práca vo dvojiciach:
Z úryvku prečítajte časť, ktorá zodpovedá faktom a ktorá fikcii. Odôvodnite svoj názor vhodným okomentovaním.

7. Objasnite pojmy:

fakt

fikcia

8. Vypíšte z textu odborné názvy (termíny) a básnické prostriedky. Ktoré z nich tvoria prevahu v texte? .....

odborné názvy (termíny)

.....
.....
.....
.....
.....

básnické prostriedky

.....
.....
.....
.....
.....

9. Objasnite, ako rozumiete slovnému spojeniu z textu: ... *schúlil sa ako mačka*. Ako nazývame tento básnický prostriedok? .....

10. Opíšte, aké nové informácie z odbornej literatúry ste sa dozvedeli z ukážky.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Cieľ (emotívny): prehĺbiť čitateľský zážitok

Komunikačná zručnosť: konkretizácia, prežívanie, objavovanie, hodnotenie

Proces čítania s porozumením (komunikácia – prezentácia – transfer - precvičovanie):

1. komunikačné formy práce s literárnym textom: orientácia v literatúre faktu,
2. komunikačné činnosti s literárnym textom: hlbšie prenikanie do významu textu, porovnanie zobrazeného so skutočnosťou,

3. prezentácia zážitku z prečítaného textu (slovom, pohybom),
4. tvorivé riešenie nastoleného problému,
5. vyjadrenie kritického (hodnotiaceho) postoja.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. INSCENAČNÁ METÓDA - zinscenovanie určitej situácie na podnet literárneho textu. Študenti sa rozdelia do dvoch skupín:
  1. skupina: **cestovatelia** (úlohou je prezentovať sa v role cestovateľov, ktorí sa rozhodli zorganizovať archeologickú výpravu do ľubovoľnej krajiny s istým zámerom, o dôležitosti ktorého musia presvedčiť členov druhej skupiny),
  2. skupina: **členovia komisie** (zvažujú opodstatnenosť cestovateľskej výpravy cestovateľov a snažia sa spochybnit' ich zámer).

cestovatelia

členovia komisie

2. **Záverečné zhodnotenie** realizácie inscenačnej metódy v dvoch etapách:
  1. etapa: najprv zhodnotia členovia oboch skupín svoju prípravu a vzájomnú komunikáciu v danej skupine,
  2. etapa: navzájom zhodnotia priebeh navodenej situácie a proces komunikácie medzi obidvoma skupinami.

4. 9 DIDAKTICKÁ KOMUNIKÁCIA PRACOVNÝ LIST č. 9

POVEŠŤ O BRATISLAVSKEJ SVÄTEJ ALŽBETE Milan Urban

Pred mnohými rokmi sa na Bratislavskom hrade narodilo kráľovskej rodine dievčatko Alžbeta, z ktorého vyrástla krásna dievčina. Ale to už žila v cudzine na hrade Wartburg, kde ju vydali za kniežacieho syna. Mladý knieža však čoskoro umrel a pánom na hrade sa stal jeho krutý brat.

Krutý švager vyhnaľ Alžbetu zo svojho hradu a ona sa pripojila k tým, ktorým dovtedy pomáhala – k chudobným a chorým. Ich potomkovia na ňu nezabudli. Maľujú si ju so zásterou, z ktorej sa na zem sypú červené ruže.

Nakreslil Marián Čapka

Literárny text: Milan Urban: *Poveš' o bratislavskej svätej Alžbete* (komiks)

Cieľ (informatívny): rozvíjať jazykové a literárne vzdelanie

Komunikačná zručnosť: čítanie, počúvanie, rozhovor

Proces čítania s porozumením (prezentácia – precvičovanie – transfer):

1. tiché čítanie,
2. zistenie porozumenia textu a dojmu z prečítaného,
3. literárnoteoretické poučenie o komikse,
4. ideovo-estetická interpretácia textu.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Po tichom čítaní zreprodukuje príbeh a vyjadrite svoje dojmy z prečítaného. (Môžete si pomôcť stručnou osnovou).

.....
.....
.....

2. Ako zapôsobil príbeh na vaše zmysly? Akými farbami by ste udalosti z príbehu oživilí svoju reprodukciu príbehu? Zdôvodnite svoj názor.

.....
.....
.....
.....

3. Objasnite podstatu žánru **k o m i k s** ako synkrétného umenia pre deti.

.....
.....
.....
.....

4. Vymenujte a charakterizujte postavy v príbehu.

.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

5. Ako nazývame hrdinu v literatúre, ktorého tvorí skupina postáv?

.....

6. Objasnite tému a hlavnú myšlienku (idea) z príbehu komiksu.

.....
.....

7. Charakterizujte výskyt viet podľa komunikačného zámeru a podľa zloženia, ktoré sa vyskytujú v ukážke.

.....
.....
.....

8. Objasnite, do akej miery vystihuje text zobrazenú situáciu v komikse.

.....

9. Aký literárny žáner predstavuje ukážka komiksu? .....

10. Charakterizujte a konkretizujte znaky tohto žánru.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

.....

11. Napíšte, čo je v ukážke komiksu skutočné (reálne) a čo vymyslené (fikcia).

skutočné (reálne)

vymyslené (fikcia)

.....
.....
.....

.....
.....
.....

Cieľ (emotívny): prehĺbiť čitateľský zážitok

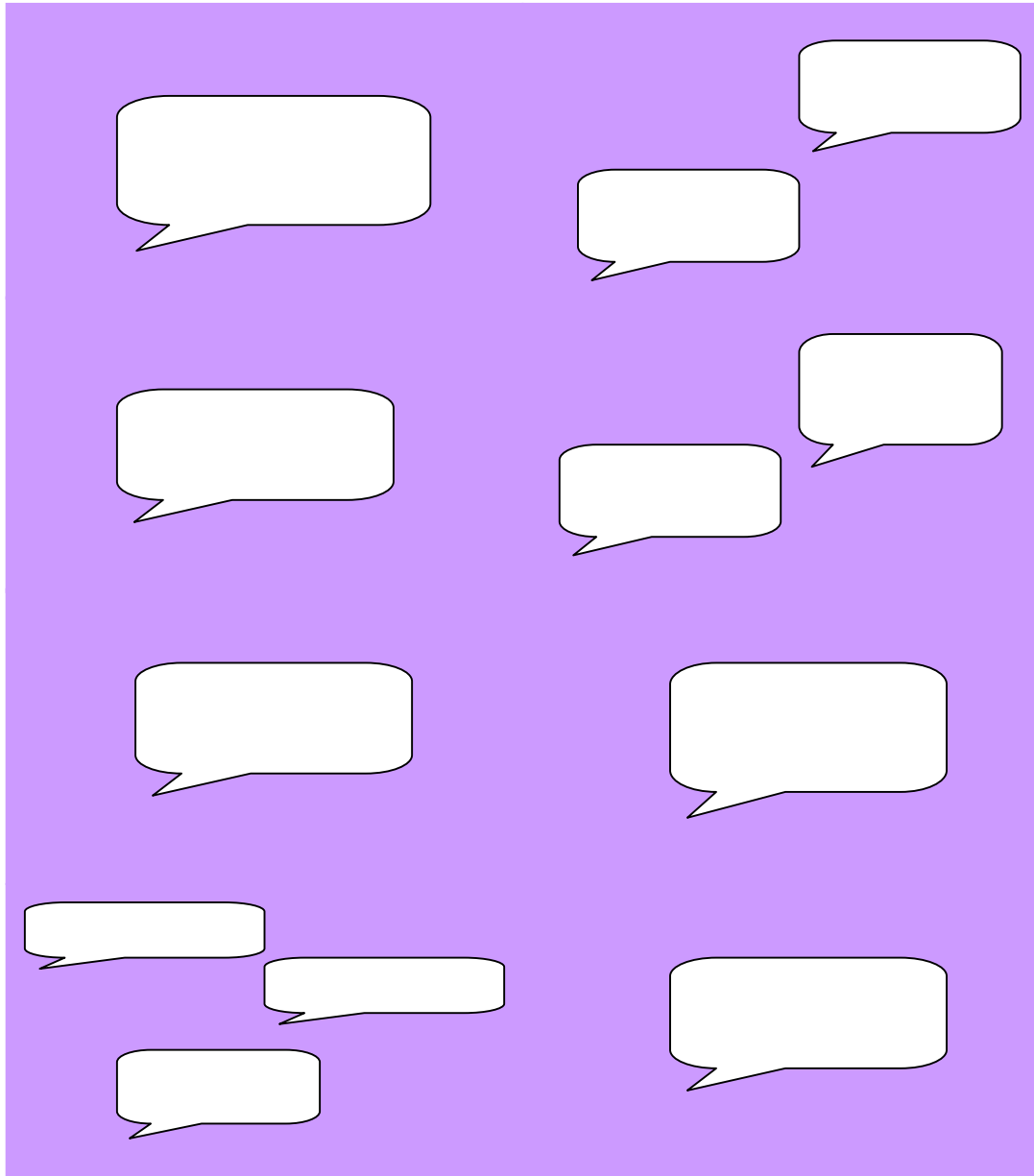
Komunikačná zručnosť: konkretizácia, prežívanie, tvorivé písanie, hodnotenie

Proces čítania s porozumením (komunikácia - prezentácia – transfer – precvičovanie):

1. komunikačné formy práce s literárnym textom: orientácia v komikse,
2. komunikačné činnosti s literárnym textom: konkretizácia zobrazeného so skutočnosťou,
3. prezentácia tvorivého písania komiksu,
4. vyjadrenie kritického (hodnotiaceho) postoja.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Poznáte nejakú inú povesť alebo rozprávku, ktorá tematicky súvisí s ukážkou komiksu? Priblížte jej kľúčové udalosti.
2. Pokúste sa obmeniť ideovo-tematický plán ukážky komiksu. Vymyslite nový príbeh (humorný, dobrodružný, kriminálny a pod.) a vpíšte prehovory postáv do naznačených bublín.

3. Prezentujte svoje příběhy před skupinou.
4. Zhodnoťte navzájom svoje výtvary komiksov. Vyjadrite svoje názory a zhodnoťte prácu v skupine.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. 10 DIDAKTICKÁ KOMUNIKÁCIA PRACOVNÝ LIST č. 10

PYTAČKY

Eudmila Podjavorinská

Dva domčeky umiestnené na pôvabnom pozadí hôrnej zelene, jeden na pravej (Činkin), druhý (Čimov) na ľavej strane javiska.

Družina: *(za veselého spevu a tanca príde na javisko)*

*Netoja, netoja, ej, zelená netoja,
ožeňte ma mamko, ej, pokým o mňa stoja.
A vy mňa ožeňte, ej, kde by o mňa stáli,
kde by mi otec, mat', ej, naučenia dali.*

Svat: *(zabúcha na domček. Z domčeka vychádza Činkin otec, Činkina matka, ktorá vyzerá veľmi mrzuto, a hanblivá Činka. Otec, matka sa zvitajú so svatom, privítajú družinu, starších usadia na zem. Svat si odkašle, slávnostne prerečie)*

*Ja vám veru poviem hneď,
sotva ste nás usadili,
prečo sme sa toľkí zišli:
Dievča vaše pýtať prišli
tu pre Čima. –
Prosím hneď aj odpoveď.*

Činkin otec:

*Nuž, iného tu nezbýva,
áno, áno, tak to býva
odjakživa
a tak dobre bude veru,
ta dať dievku, kde ju berú.*

Činkina matka:

*Ale starký! – Čo to táraš?
Ešte šaty neozvára,
ani nemá, čo jej treba
pre príhody, pre nehody,
periny a čínovať.*

Svat:

*Také vystrojíme hody,
len ju dajte, nebudete banovať.*

Činkin otec:

*Trochu sa mi hlava krúti,
ani dievka nemá chuti –
a keby i ona rada,
hľa, ešte je veľmi mladá
k vydaju, -
nech si ešte počkajú...
A, ľaľa, i mladý zat' –
či ju môže vychovať?*

Čimo:

Vážený môj milý sváko,

čo len to, ved' bude dáko.
 Len ju dajte, nebudete banovať.
 Činkin otec: Nuž – no, mati, starká, kde si?
 Ved' je mladý – stvára besy,
 vieš, vše čuť naň zlého dačo –
 dať si dcéru za ledačo?
 Činkina matka: Prídu po ňu ešte iní
 ku letu,
 inakší ver' ešte ako tento tu.
 Čimova matka: Ale toto, toľkej hany,
 človek je až rozhnevaný.
 Srdce sa mi zlost'ou zažne,
 starký, prevrav!
 Čimov otec: My sme vážne
 prišli pýtať vašu dievku,
 a tu hany na dolievku
 sa nám iba dostane.
 Pod'me, žena, i ty, synu.
 Nájdeme ti krajšiu, inú
 a vám dcéra starou dievkou ostane!
 (Nazlostene odchádzajú.)

Činkin otec: (ich pristavuje)
 Ale, nie tak, milý kmochu,
 dočkajteže ešte trochu,
 čujte i vy našu mienku. –
 Máte syna – ale čo?
 iba také ledačo.
 Čimova matka: A vy dievku cifrulienu.
 Činkina matka: Nič nerobil, čo je živý,
 ani ženu neuživí.
 Čimov otec: Daj sa svete. – Zaveľ'a –
 takú paniu z kaštieľ'a.
 Činkina matka: A váš vari zo zlata?
 Čimova matka: Večne chodí strapatá!
 Činkin otec: Trhan, šklban, iba z misy!
 Čimova matka: Suknica jej večne visí!
 Činkina matka: Hlupák! Nevie prerieť slova!
 Čimov otec: A má oči ani sova!
 Činkin otec: A on nohy ani sane,
 nech sa stane, čo sa stane,
 našu dievku nedostane!
 Činka: (veľmi rozhodne)
 Nech je šklban, nech je, nech
 a vám všetkým na posmech.
 Vás je veľ'a – on je sám.
 Ja ho predsa rada mám!
 Svat: To je slovo!...
 Zbor: Ichuchá!...
 Činkin otec: To je múdra mladucha!

Zbor: *Ichuchá, ichuchá,
to je múdra mladucha!*

Čimov otec: *Keď je už ta, nuž veru
nedbám, nech sa poberú.*

Zbor: *Ichuchá, ichuchá,
To je múdra mladucha!*
(Hudci zahudú a rozradostnený sprievod dá sa do tanca.)

Výber z knihy *Čin – Čin*, dramtizácia Ady Rapošovej

Literárny text: Ľudmila Podjavorinská: *Pytačky* (dramatický text)

Cieľ (informatívny): rozvíjať jazykové a literárne vzdelanie

Komunikačná zručnosť: čítanie, počúvanie, konkretizácia, prežívanie, predvádzanie (dialogizácia)

Proces čítania s porozumením (prezentácia – precvičovanie – transfer):

1. živá hlasová interpretácia textu (dialogizácia),
2. zistenie porozumenia textu a dojmu z prečítaného, verbálne reakcie na vnímanie a prežívanie,
3. literárnoteoretické poučenie o dramatickom žánri, ideovo-estetická interpretácia,
4. nácvik výrazného (estetického) čítania.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. Prečítajte ukážku *Pytačky* ako dialogizované čítanie.
2. Objasnite, aká ľudová tradícia je ústrednou témou dramatického textu.
.....
3. Vymenujte a charakterizujte postavy, ktoré v príbehu vystupovali.
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
4. Objasnite, v čom spočíva ústredná zápleтка.
.....
.....
5. Stupňovanie deja naznačte v jednotlivých bodoch osnovy.
a) .....
b) .....
c) .....
d) .....
e) .....

11. Opíšte, čo je pre dramatický žáner charakteristické.

12. Objasnite významy slov a slovných spojení:

naučenia dali	→	
nuž iného tu nezbýva	→	
nebudete banovať	→	
stvára besy	→	
toľkej hany	→	
dievka cifrujenka	→	

13. Z ukážky uveďte príklady na básnické prostriedky:

básnický prívlastok	→	
prirovnanie	→	
zdrobneniny	→	
metafora	→	
hyperbola	→	
zvukomaľba	→	
básnická otázka	→	

14. Nájdite v texte rýmy a pomenujte ich:

.....
.....

Cieľ (emotívny): prehľbiť čitateľský zážitok

Komunikačná zručnosť: predvádzanie (dramatizácia), prežívanie, objavovanie, hodnotenie

Proces čítania s porozumením (komunikácia – prezentácia – transfer - precvičovanie):

1. komunikačné formy práce: dramatická hra,
2. prezentácia zážitku (gestami, mimikou, slovami, pohybom),
4. tvorivá dramatizácia textu,
5. vyjadrenie kritického (hodnotiaceho) postoja.

Úlohy na komunikáciu a čítanie s porozumením:

1. **Didaktická hra: TAJOMNÁ ŠKATUĽKA**

Študenti si medzi sebou podávajú tajomnú škatuľku, v ktorej sú na lístočkoch napísané rôzne úlohy, a pritom si spievajú nejakú pesničku. Na povel učiteľa prestanú spievať, škatuľka sa zastaví v rukách študenta, ktorého úlohou bude otvoriť tajomnú škatuľku a vybrať jeden z lístočkov. Po prečítaní úlohy sa pokúsi úlohu vyriešiť. Ak sa mu to podarí, pokračuje v hre. Ak nie, hru musí opustiť.

V tajomnej škatuľke sú lístočky s nasledujúcimi úlohami:

ČO BY SA STALO, KEBY ...

Povedzte, čo by sa mohlo stať, keby na pytačky k Činkiným rodičom prišiel ešte jeden pytač – vrabčiak Čim. Nachádzajte viacero možností.

PREDSTAVTE SI ...

Vcítte sa do roly vrabčičaka Čima a povedzte, akými argumentmi by ste presvedčili Činkiných rodičov, že nie ste hocijaký šklban. Uvedte niekoľko možností.

ROZPRÁVAJTE PODĽA NÁMETU ...

Pokračujte v príbehu. Čo by sa mohlo Čimovi a Činke prihodiť na svadbe. Nachádzajte viacero možností.

V ROLE ČIMA ...

Pantomimicky predved'te správanie Čima na pytačkách. Dotvorte príbeh podľa vlastnej fantázie.

HRA NA SLOVÁ ...

Vymyslite čo najviac slov, ktoré sa začínajú na písmeno **č** (podmienkou je najmenej 10 slov a časový limit 3 minúty).

HRA NA ILUSTRÁTORA

V časovom limite 5 minút vymyslite a nakreslite ilustráciu, ktorá by čo najvýstižnejšie charakterizovala vrabčičaka Čima z ukážky.

ZLOM JAZÝČEK

Prečítajte trikrát básničku nahlas a bezchybne, pričom tempo čítania musíte stále zrýchľovať.

*Ea!a, deti, šarkan letí ...
Plače Čimo na pavlači,
že ho nová čižma tlačí,
de-te-ne-le, di-ti-ni-li,
te-ne-le, ti-ni-li,
ne-le, ni-li,
le-li.*

UHÁDNITE HÁDANKY

- Do akých pohárov možno najviac naliať?
- Čo patrí k jednej dobre vyrobenej topánke?
- Čo leží medzi vrchom a dolinou?
- Čo majú spoločné klavír a kefa na vlasy?
- Čo prechádza cez všetky krajiny, a predsa zostáva tam, kde je?

DOPLŇOVAČKA

1	2	3	4	5	6	7

A	1			
B		2		
C			3	
D				4
E			5	
F		6		
G	7			

- A - Činku a Čima spájala láska ako najsilnejšie .....
- B - Aj vrabčiaci obľubujú ....., ale nevidia ju paličkami.
- C - Po domácky Činkin otec - .....
- D - Po domácky Činkina matka - .....
- E - Začiatkové písmeno mien hlavných postáv.
- F - Opytovacie zámeno: Na ..... strane javiska stojí Činkin dom a na ..... Čimov dom?
- G - Aké i –y píšeme v slovách:
p-tačky, nehod-, bes-, mis-.

2. Tvorivá dramatika: HRANIE ROLY

Hranie (predvádzanie) roly, ktorá spočíva vo vciťovaní sa do nejakej postavy z ukážky *Pytačky*, bude 3-úrovňová:

- prvá úroveň vyplýva z kontextu pytačiek podľa literárnej predlohy,
- druhá univerzálna úroveň zovšeobecňuje rôzne tradície pytačiek,
- tretia subjektívna úroveň, v ktorej sa ocitá každý sám a vyjadruje svoje osobné pocity, skúsenosti či fantázie na danú tému.

3. Vzájomné hodnotenie prezentácie tvorivej dramatiky v skupine študentov.